

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Антипенко Н.В.

« _____ » _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС МАГІСТР**

Тема: «Управління кредитним портфелем комерційного банку»

Виконав: Найченко Сергій Геннадійович

Керівник: к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ — к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна

другий розділ — к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна

третій розділ — к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна

Нормоконтролер: к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна

Київ - 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Антипенко Н.В.
« 05 » жовтня 2020 р.

З А В Д А Н Н Я **на виконання дипломної роботи**

студента Найченко Сергій Геннадійович

(прізвище, ім'я, по батькові в родовому відмінку)

1. Тема дипломної роботи «Управління кредитним портфелем комерційного банку» затверджена наказом ректора від «15» жовтня 2020 р. № 1996/ст.

2. Термін виконання роботи: з 05 жовтня 2020 р. по 27 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державного комітету статистики, фінансово-господарська звітність ПАТ КБ «Альфа Банк»

4. Зміст пояснювальної записки: РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.;

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ;

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

5. Перелік обов'язково графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Рис. 1.1. Чинники обсягу і структури кредитного портфеля комерційного банку,

2. Рис.1.2. Класифікація кредитної політики комерційного банку,

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу дипломної роботи та надання його керівнику	05.10.2020- 25.10.2020	Виконано
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу дипломної роботи та надання його керівнику	26.10.2020- 15.11.2020	Виконано
3	Написання та оформлення матеріалів третього розділу дипломної роботи та надання його керівнику	16.11.2020- 06.12.2020	Виконано
4	1. Узгодження дипломної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормо контролю та попереднього захисту дипломної роботи. 3. Отримання рецензії та відгуку на дипломну роботу. 4. Підготовка виступу.	07.12.2020- 11.12.2020	Виконано
5	1. Переплетення дипломної роботи. 2. Подання дипломної роботи та супровідних документів секретарю ЕК. 3. Проходження перевірки на академічну доброчесність.	12.12.2020- 17.12.2020	Виконано

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	Консультант Чернявська Олена Валеріївна	ПІДПИС, ДАТА	
		Завдання видав	Завдання прийняв
РОЗДІЛ 1	к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна		
РОЗДІЛ 2	к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна		
РОЗДІЛ 3	к.е.н., професор Чернявська Олена Валеріївна		

8. Дата видачі завдання: « 05 » жовтня 2020 р.

Керівник дипломної роботи _____ Чернявська О.В.
(підпис керівника) (П.І.П/б)

Завдання прийняв до виконання _____ Найченко С.Г.
(підпис здобувача) (П.І.П/б)

ЗМІСТ

ВСТУП

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Сутність та поняття кредитного портфеля комерційного банку

1.2 Особливості управління кредитним портфелем комерційного банку

1.3 Методика оцінки якості кредитного портфеля комерційного банку

Висновок по розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

2.1. Характеристика діяльності ПАТ КБ «Альфа Банк»

2.2. Основні чинники кредитної політики ПАТ КБ «Альфа Банк» та їх вплив на діяльність банку

2.3. Аналіз структури кредитного портфелю ПАТ КБ «Альфа Банк»

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

3.1. Удосконалення організації кредитного процесу у банку

3.2. Підвищення ефективності системи управління кредитними ризиками банку

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

В останній час кредитування набуває все більшої актуальності. Пов'язано це з тим, що всі ланки суспільства прагнуть ефективно функціонувати, а без розвитку всіх напрямків банківської інфраструктури, насамперед споживчого кредитування, не можливий нормальний розвиток суспільства, а саме всіх його категорій (верств населення).

В умовах економічної нестабільності кредитування фізичних осіб поступово стало не привабливим продуктом для більшості банків. Насамперед причинами цього стали високі темпи інфляції та, як правило, довгостроковий характер кредитування, тоді як банки надавали перевагу короткотерміновим кредитам під торгівельні операції. Свідченням цього є як державні програми по житловому кредитуванню молодих сімей, так і початок активізації роботи деяких банків у цьому сегменті ринку. Тому вибрана тема є актуальною для України у цей складний час.

Свідченням того, що дана тема набуває все більшої актуальності є й той факт, що в останній час у світовому науковому колі з'явилася велика кількість публікацій, які в тому чи іншому ступені стосуються теми кредитування, але в українських виданнях вона висвітлена не достатньо і потребує більш детального розгляду.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до аналізу та розробка рекомендацій щодо оптимізації управління кредитним портфелем в Україні.

Для досягнення означеної мети були висунуті наступні завдання:

- розкрити особливості поняття та структури портфеля комерційного банку;
- розглянути основні аспекти аналізу якості кредитного портфеля комерційного банку;
- проаналізувати нормативно – законодавчі аспекти, що регулюють операції кредитного портфеля комерційного банку;

- зробити аналіз фінансового стану банку;
- провести аналіз кредитного портфеля в частині кредитування фізичних осіб;
- оцінити ефективність операцій банку з кредитування фізичних осіб;
- за допомогою економіко-математичних методів проаналізувати та розробити рекомендації щодо підвищення ефективності кредитування фізичних осіб;
- розробити заходи щодо підвищення попиту населення на кредитні послуги.

Об'єктом дослідження даної роботи є особливості банківського кредитування фізичних осіб у комерційному банку, джерела кредитних ресурсів банку.

Предметом дослідження є особливості та умови організації процесу кредитування фізичних осіб у комерційному банку АТ «Альфа-Банк».

Інформаційною базою дипломної роботи є закони України, постанови правління національного банку України, накази президента, нормативно-правові акти, звітність банку ПАТ «Альфа-Банк» за 2015 – 2019 рр., наукові статті з даної тематики, спеціальні та періодичні видання зарубіжних і вітчизняних авторів. При написанні роботи використовувалися методи: спостереження (систематичне вивчення банку, отримання первинної інформації у вигляді показників фінансової звітності за аналізований період), порівняння (зіставлення аналізованих параметрів, коефіцієнтів, статей балансу між собою або з базовим показником, нормативним значенням), абстрагування (відхід у визначеннях категорій від несуттєвих властивостей та виділення декількох суттєвих характеристик), графічний аналіз, логічний аналіз, індукція, дедукція, узагальнення, моделювання та кореляційно - регресійний аналіз.

Практична цінність отриманих результатів дипломного дослідження полягає у виявленні основних тенденцій та напрямків розвитку кредитування банком населення України, а також у визначенні основних шляхів підвищення ефективності управління кредитним портфелем.

Впровадження практичних рекомендацій, визначених в результаті проведеного дослідження, дозволить підвищити ефективність банківського управління кредитним портфелем.

Магістерська робота «Управління кредитним портфелем комерційного банку» складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 78 сторінок комп'ютерного тексту, 2 рисунків, 5 таблиць, 70 джерел, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Сутність та поняття кредитного портфеля комерційного банку

Основною економічною функцією банків є кредитування їх клієнтів. Від того, наскільки добре банки реалізують свої кредитні функції, багато в чому залежить економічний стан регіонів, що ними обслуговуються. Банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, а також забезпечують економічну стабільність. Кредитна діяльність забезпечує фінансовими ресурсами усі галузі й сфери народного господарства, які відчувають брак вільних грошових ресурсів. [1].

Теорія портфеля пропонує розглядати не кожен окрему позику, а сукупність усіх кредитів з їх взаємовпливом та взаємозалежністю.

Кредитний портфель - це сукупність всіх кредитів чи позик, виданих банком з метою одержання доходу [2]. Кредитний портфель - це характеристика структури і якості наданих кредитів, класифікованих за певними критеріями (сукупність вимог банку щодо наданих позик) [3].

Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих, сумнівних. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складник активів банку, який характеризується показниками дохідності та відповідним рівнем ризику [4].

Головна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної дохідності за певного рівня ризику. Рівень дохідності кредитного портфеля залежить від структури й обсягу портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами. На формування структури кредитного портфеля банку суттєво впливає специфіка сектору ринку, який обслуговується

цим банком. Для спеціалізованих банків структура кредитного портфеля концентрується в певних галузях економіки. Для іпотечних банків характерним є довгострокове кредитування. У структурі кредитного портфеля ощадних банків переважають споживчі кредити та позики фізичним особам.

Чинники, що визначають обсяг і структуру кредитного портфеля комерційного банку представлено на рис. 1.1[5].

Рис. 1.1. Чинники обсягу і структури кредитного портфеля комерційного банку

Якість кредитного портфеля суттєво впливає на рівень ризиковості та надійності банку, тому саме кредитна діяльність підлягає регулюванню органами нагляду в багатьох країнах. Встановлені обмеження та нормативи, а також правила регулювання банківської діяльності відіграють важливу роль у процесі формування кредитного портфеля.

Величина капіталу банку великою мірою впливає на загальний обсяг залучених і запозичених коштів, а отже, і на розмір кредитних ресурсів. Показник величини капіталу банку використовується під час встановлення лімітів та обмежень у процесі регулювання кредитної діяльності банків. Таким чином, всі встановлені Національним банком України нормативи, пов'язані з

кредитуванням, розраховуються у відношенні до капіталу банку. Отже, величина капіталу банку визначає обсяг і структуру його кредитного портфеля.

На характеристики кредитного портфеля банку також впливають досвід, кваліфікація та спеціалізація кредитних працівників, адже одне з правил кредитного менеджменту полягає в тому, що банку не слід надавати кредити, які не можуть бути професійно оцінені фахівцями.

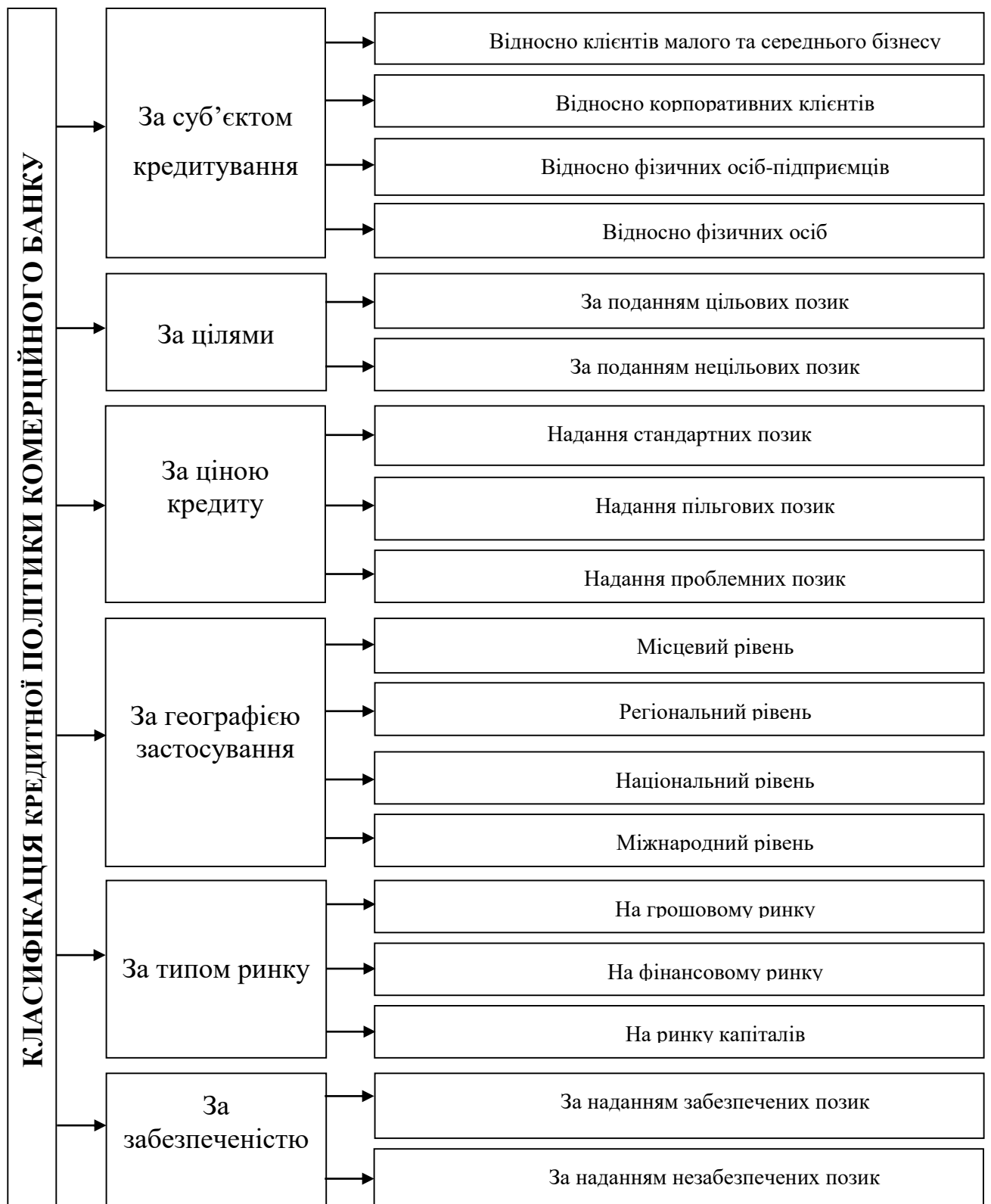

Рис. 1.2. Класифікація кредитної політики комерційного банку

Кредитний портфель являє собою сукупність виданих позик, які класифікуються на основі різних критеріїв. Найбільш прийнятною є така класифікація банківських кредитів (рис.1.2).

Більшість українських учених визначає кредитний портфель як сукупність усіх позичок, наданих банком з метою одержання прибутку. Проте кредитний портфель є не просто пасивно сформованим набором позичок, а результатом активних, цілеспрямованих дій банку, який динамічно розвивається [6].

Банківський кредитний портфель слід розглядати як втілення кредитної політики банку, що у свою чергу є невід'ємною складовою його 13 загальної стратегії розвитку. Дохідність і ризик - основні параметри управління кредитним портфелем банку. За співвідношенням цих показників визначається ефективність кредитної діяльності банку.

Для активізації ролі кредитного портфеля як інструмента підвищення дохідності від кредитних операцій його необхідно розглядати його з трьох позицій [7].

По-перше, банк має сформувати кредитний портфель за вимогами державної кредитної політики відповідно до його місця в її впровадженні. Це — стратегічний кредитний портфель, в якому визначаються перспективи підвищення кредитної активності банку, встановлюються співвідношення у розподілі кредитів за строками, галузями виробництва, регіонами, підприємницькими структурами і споживачами, визначаються пріоритети у кредитуванні малого і середнього бізнесу, обслуговуванні зовнішнього і внутрішнього товарного обігу тощо.

По-друге, банк формує кредитний портфель до моменту укладання кредитних угод на основі обсягів і з урахуванням структури стратегічного кредитного портфеля, тобто згідно з державними пріоритетами. Відбувається це шляхом відбору із представлених потенційними позичальниками кредитних проектів таких, що задовольняють принциповим вимогам кредитування. Це —

переддоговірний (потенційний), або тактичний, кредитний портфель, в якому здійснюється декомпозиція стратегічного портфеля.

По-третє, це — портфель фактично наданих кредитів, або фактичний кредитний портфель, що зараз є загально визнаним. Проте оцінка його якості має здійснюватися не тільки у традиційно встановленому порядку, а й за ознаками повноти реалізації завдань стратегічного кредитного портфеля. У такій ситуації кредитний портфель посідає належне йому активне місце не тільки в управлінні кредитною діяльністю окремого банку, а й банківської системи в цілому, сприяє вирішенню проблем забезпечення зростання потенціалу національної економіки.

Від структури і якості кредитного портфеля банку значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх. Тому банку необхідно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від законної кредитної політики.

Постійний аналіз кредитного портфеля в системі управління банком дає змогу вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрями кредитної політики банку, знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам залежно від їх кредитоспроможності, галузевої належності, форм власності і т. д. Результати аналізу дають змогу приймати рішення про зміну напрямів та методів кредитування.

Аналіз кредитних операцій доцільно проводити в такій послідовності:

1. аналізуються масштаби кредитної діяльності банку порівняно з попередніми періодами та іншими банками;
2. аналізується рух кредитів;
3. розраховується оборотність кредитів;
4. визначається рівень диверсифікації кредитних вкладень, який дає змогу максимально знизити ризик неповернення позики;
5. оцінюється повернення позик;

6. проводиться кількісне оцінювання структури кредитного портфеля залежно від різноманітних класифікаційних ознак;

7. виявляється якість кредитного портфеля з погляду ризику і ступеня забезпеченості кредитів;

8. аналізується дохідність та ефективність кредитних операцій [9].

Щомісячно банки подають ф. № 301 «Звіт про кредитний портфель» у Департамент безвиїзного нагляду через регіональні управління Національного банку України, у якому зазначається зведена інформація про зміст кредитного портфеля банку. Основне призначення форми — дати загальну картину кредитної діяльності банку з метою подальшої оцінки відсоткового ризику та ризику ліквідності [10].

Кредитний портфель поділяється за типом ринку — на міжбанківські кредити і кредити, надані на небанківському ринку. У звіті вирізняються як отримані від банків, так і надані банкам кредити, що дає змогу порівняти структуру активних та пасивних міжбанківських операцій.

Небанківський ринок, представлений лише активними банківськими операціями, що по суті є кредитними. За типами позичальника ці операції поділяються на кредити, надані:

- органам загального державного управління, які охоплюють центральні і місцеві органи державного управління;
- фізичним особам;
- суб'єктам господарської діяльності.

Кредити, що надані суб'єктам господарської діяльності, відображуються у звіті окремо за кожним видом операції. Кожен з видів кредитних операцій з суб'єктами господарської діяльності має бути представлений у звіті з огляду форми власності:

- державним підприємствам;
- недержавним підприємствам.

Також, досліджуючи кредитну діяльність банку слід охарактеризувати стан банківської систем в Україні загалом. За останні декілька років банківська

систем України зіткнулася зі світовою фінансовою кризою, яка нажаль призупинила розвиток банків та підірвала довіру до банківської системи в цілому. Банківські кризи, як і кризи будь-яких підприємств, - це нормальне явище ринкової економіки, в якій виживають найсильніші. Банк, який не відповідає вимогам зовнішнього середовища, повинен або адаптуватися і використовувати свої сильні сторони, або зникнути.

Нормальна банківська діяльність можлива тільки там, де існує довіра громадян до своєї держави та її фінансової системи. А на сьогоднішній день довіра громадян до банківської системи підірвана. Подальшу долю кожного банку визначають саме громадяни, що вже являються клієнтами банку чи можуть ними стати. Небезпечною для банків є ситуація яку можна було спостерігати в жовтні 2014 року, коли масові панічні дії населення ледь не знищили банківську систему України, яка, до речі, протягом попередніх років показувала значні темпи зростання. Тому сьогодні питання відновлення довіри до банківської системи є вкрай актуальним і потребує активних дій щодо його вирішення.

Зменшення обсягу депозитів, яке спостерігається з 2014 р., стало першим сигналом погіршення ліквідності як окремих банків, так і банківської системи загалом. Це зменшення мало не лише кількісний, але й якісний характер, адже воно призвело до різкого погіршення платоспроможності та ліквідності окремих вітчизняних банків. Національний банк України був змушений вжити додаткових заходів (одним з яких було введення заборони на дострокове повернення строкових депозитів), це уповільнило процес відпливу коштів. Найбільших збитків зазнали Укрсиббанк, ПУМБ, та ОТП Банк. Збитки банків виникли внаслідок зниження процентних доходів, значних відрахувань в резерви, погіршення якості кредитних портфелів, значних адміністративних витрат.

Серед 10 найбільших банків за обсягом активів 7 належить іноземним власникам, тобто іноземні банки відіграють суттєву роль на банківському ринку України, це зумовлює посилення боротьби за клієнта та необхідність докладання додаткових зусиль із залучення клієнтів.

Слід зазначити, що присутність у банківському секторі країни іноземного капіталу має свої позитивні моменти:

1. Впровадження новітніх банківських технологій.
2. Збільшення кредитних ресурсів і забезпечення стабільності джерел їх формування.
3. Розширення спектра і підвищення якості послуг.
4. Здешевлення банківських послуг і впровадження системи страхування банківських ризиків.
5. Використання досвіду санації, реорганізації і реструктуризації банків в умовах об'єднань, поглинання і злиття банків.
6. Підвищення конкурентоспроможності і кваліфікаційного рівня банківських працівників до європейських стандартів надання послуг.

Водночас, присутність іноземного капіталу у банківській системі несе деякі загрози для фінансової стійкості України: відтік капіталів за кордон з негативними наслідками для платіжного балансу країни; ймовірність посилення іноземного контролю над банківською системою і економікою держави; переважне кредитування підприємств з високими прибутками і низькими ризиками, тоді як брак кредитних ресурсів відчувають стратегічні для нашої економіки підприємства; перехоплення іноземними банками вигідних видів діяльності і менш ризикованої клієнтури, що загрожує банкрутством місцевим банкам; наростання розриву між розвитком фінансового і реального секторів економіки.

Підвищення ефективності діяльності банків є необхідною передумовою подальшого розвитку банківської системи України, а пошук шляхів її стабілізації зумовлює необхідність створення дієздатних програм та проектів у банківській сфері.

Отже, поняття «кредитний портфель комерційного банку» можна охарактеризувати як сукупність банківських позичок, що надаються в користування юридичним і фізичним особам для забезпечення їх господарських і соціальних потреб, структуровані за певними форматами відповідно до завдань

певної кредитної політики і відображають результати її реалізації. Кредит як складова категорії фінансів відтворює у сукупному кількісному та якісному виглядах напрями і результати кредитної діяльності банківської системи (або окремого банку) та її вплив на розвиток соціально-економічних відносин у суспільстві. Крім того, до кредитного портфеля належать позичкові ресурси, що надаються небанківськими суб'єктами фінансового ринку, а також сфери господарського кредитування, але існує думка, що вони не потрапляють під пряме регулювання з боку державної кредитної політики.

1.2 Особливості управління кредитним портфелем комерційного банку

Головна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної дохідності за певного рівня ризику. Під час оцінювання кредитного ризику доцільно розділяти кредитний ризик на рівні угоди і кредитний ризик на рівні портфеля банку [11].

Кредитний ризик на рівні угоди відображає ймовірність того, що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком щодо повернення боргу згідно з умовами кредитного договору, і при цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат від неї. Для оцінювання кредитного ризику щодо конкретної угоди можна використовувати показники ймовірності та зваженого кредитного ризику.

Кредитний ризик на рівні портфеля - це міра (ступінь) ризику кредитного портфеля (сукупності всіх кредитних угод) комерційного банку. Портфельний кредитний ризик проявляється у зменшенні активів банку. Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість перед банком за операціями, яким притаманний кредитний ризик.

Управління кредитним портфелем дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позиковим інструментам, кредитам та умовам діяльності. Управління кредитними ризиками вимагає систематичного аналізу кредитного портфеля та роботи з проблемними кредитами.

Аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі груп ризику, ступеня забезпеченості, галузевої структури, форм власності позичальників і т. п., а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля.

Резерв використовується на покриття безнадійної заборгованості, яка виникла від кредитної діяльності банку. Резерв під кредитні ризики розподіляється на резерв під стандартну заборгованість за кредитами та резерв під нестандартну заборгованість за кредитами.

З метою нарахування резерву й оцінки якості кредитного портфеля комерційні банки здійснюють класифікацію виданих кредитів та оцінку кредитних ризиків з урахуванням таких критеріїв:

- оцінка фінансового стану позичальника;
- погашення позичальником кредитної заборгованості за основним боргом та відсотків за нею.

Оцінювання фінансового стану позичальника здійснюється комерційним банком на підставі наступних критеріїв [13]:

- дотримання обов'язкових економічних нормативів; - аналіз прибутків та збитків;
- аналіз якості активів та пасивів;
- створення резерву;
- якість банківського менеджменту;
- виконання зобов'язань комерційним банком у минулому.

Згідно з оцінкою фінансового стану позичальника та перспектив його розвитку кредити відносяться до наступних категорій [7]:

1. Клас «А» - фінансова діяльність позитивна і дає змогу своєчасно погашати кредит та проценти за ним в установлені строки; економічні показники в межах установлених значень; вище керівництво позичальника має бездоганну ділову репутацію; кредитна історія – бездоганна.

2. Клас «Б» - фінансова діяльність позичальника близька за характеристиками до класу «А», але ймовірність підтримування її на цьому рівні протягом тривалого часу є низькою.

3. Клас «В» - фінансова діяльність задовільна, але спостерігається чітка тенденція до погіршення.

4. Клас «Г» - фінансова діяльність погана, і спостерігається її чітка циклічність протягом коротких періодів.

5. Клас «Д» - фінансова діяльність свідчить про збитки і очевидно, що ні основна сума кредиту, ні проценти за нею не можуть бути сплачені.

Погашення позичальником кредитної заборгованості за основним боргом та відсотків за ним можна класифікувати як:

1. Позитивне - заборгованість за кредитом та відсотки за ним сплачуються в установлені строки та за кредитом, пролонгованим один раз на строк не більше 90 днів;

2. Слабке - прострочена заборгованість за кредитом та відсотки за ним становлять не більше 90 днів, чи заборгованість за кредитом, пролонгованим на строк понад 90 днів, якщо відсотки сплачуються;

3. Незадовільне — прострочена заборгованість за кредитом та відсотки за ним становлять понад 90 днів, чи заборгованість за пролонгованим кредитом понад 90 днів та відсотки не сплачуються.

Розглядаючи аналіз кредитного портфеля комерційного банку слід зазначити, що він може проводитися за окремими ознаками: за галузевою ознакою, за строком використання позики, за наявністю та характером забезпечення позики, за видом позичальника [14].

Аналіз галузевої структури кредитів дає змогу визначити галузеву диверсифікацію кредитів порівняно з попередньою звітною датою. Для цього

розраховується питома вага вкладених в окремі галузі позик у цілому за короткостроковими та довгостроковими позиками, а також у динаміці. Галузева диверсифікація кредитних вкладень повинна сприяти розвитку пріоритетних галузей народного господарства.

Структурний аналіз проводиться для визначення надмірної концентрації кредитних операцій в одному сегменті, що підвищує ступінь кредитного ризику. Проте надмірна диверсифікація кредитного портфеля створює певні труднощі в управлінні позиковими операціями та може стати причиною банкрутства банку, тому зарубіжні комерційні банки визначають для себе межі вкладення ресурсів у певний сегмент, тобто застосовують метод лімітування. Ці межі враховують у своїй діяльності кредитний комітет та керівники вищого рівня.

Одним із заходів контролю за кредитним ризиком є забезпечення кредитів. Забезпечення - це запасний метод отримання невикрашеного боргу (основної суми та процентів) у разі неплатоспроможності позичальника. Основна частина банківських кредитів видається під забезпечення, що є одним з принципів банківського кредитування.

В управлінні кредитним портфелем банку необхідно дотримуватися таких принципів [15]:

1. Принцип цільової спрямованості кредитного портфеля на виконання завдань державної кредитної політики, яка визначає у просторі і часі як обсяги й динаміку, так і структуру кредитного портфеля за різними форматами.

2. Принцип забезпечення найменш загрозового рівня ризикованості кредитного портфеля, який не тільки гарантує стабільність діяльності окремого банку, а й банківської системи в цілому, а також рівновагу всього економічного комплексу. Дотримання цього принципу вимагає комплексного підходу до управління кредитним портфелем, починаючи з розробки стратегічного портфеля, відбору найменш ризикованих проектів і надійніших позичальників, забезпечення майнових та інших гарантій тощо при формуванні тактичного кредитного портфеля і закінчуючи моніторингом ризикового середовища при реалізації кредитних угод.

3. Принцип забезпечення дохідності кредитного портфеля банку, реалізація якого потребує не тільки платності кредитів, що уявляється класичним принципом кредитування, а й зв'язку ціни кредиту з рівнем ризикованості кредитного портфеля, а також іншими чинниками ціноутворення на кредитні послуги.

Отже, під час управління кредитним портфелем обов'язковою умовою є проведення аналізу структури даного активу. Адже саме від складу кредитного портфелю залежить його ефективність і прибутковість. Особливу увагу слід звертати на найбільш ризикові позики, чітко контролювати їх частку в загальній сукупності кредитів.

1.3 Методика оцінки якості кредитного портфеля комерційного банку

В сучасних умовах оцінка якості кредитного портфеля комерційного банку залежить саме від правильної оцінки ризику, який бере на себе банк, здійснюючи різні операції. Для банківської діяльності важливим є не уникнення ризику взагалі, а його передбачення та зниження до мінімального рівня, тобто застосування різних методів управління ризиками[15].

Якісне оцінювання кредитного портфеля має на меті насамперед максимально знизити ризик неповернення позики, що веде до значних втрат для банків і може привести його до банкрутства.

Для оцінювання якості кредитного портфеля з погляду кредитного ризику застосовуються такі показники:

- коефіцієнт покриття класифікованих позик;
- питома вага зважених класифікованих позик;
- коефіцієнт питомої ваги проблемних позик;
- коефіцієнт питомої ваги збиткових позик.

Перелічені показники слід аналізувати в динаміці, виявити тенденцію до їх зміни та причини їх зміни. Розрахунок цих коефіцієнтів допомагає визначити

тенденції зміни фінансового стану та шляхи збільшення економічної ефективності кредитних операцій.

Коефіцієнт покриття класифікованих позик розраховується наступним чином [16]:

$$K_{п.к.п.} = \frac{П_{зв.кл.}}{К},$$

де $K_{п.к.п.}$ - коефіцієнт покриття класифікованих позик;

$П_{зв.кл.}$ - зважені класифіковані позики;

$К$ - капітал банку.

Цей показник комплексно характеризує якість кредитного портфеля з погляду ризику в сукупності з його захищеністю власним капіталом. Підвищення цього коефіцієнта в динаміці вважається негативним явищем і свідчить про підвищення ймовірності збитків у майбутньому. Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик [16]:

$$K_{п.зв.вд.} = \frac{П_{зв.кл.}}{П},$$

де $K_{п.зв.вд.}$ - коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик;

$П$ - загальна сума позик.

Зважені класифіковані позики розраховуються множенням суми кредитів певної групи ризику на відповідний коефіцієнт. Коефіцієнт прострочених позик має вигляд [16]:

$$K_{п.п.} = \frac{П_{пр.}}{П},$$

де $K_{п.п.}$ - коефіцієнт прострочених позик;

$П_{пр.}$ - позики із простроченою виплатою процентів та основна сума боргу.

Цей коефіцієнт вказує на ту частину позик, у портфелі банку, виплати за якими були невчасно погашені, та на ті, які не були погашені взагалі. Високий процент свідчить про погіршення кредитної діяльності банку. Значний приріст за аналізований період свідчить про можливі значні збитки в перспективі.

Коефіцієнт збитковості позик [16]:

$$K_{зб.} = \frac{З_{п.}}{П},$$

де Кзб. - коефіцієнт збитковості позик;

Зп - збитки за позиками, отримані за аналізований період.

Коефіцієнт збитковості визначає частину позик, які за певний період призвели до збитку. Зростання цього показника може свідчити про погіршення політики дотримання допустимого рівня ризику.

Рейтингова система CAMELS, як метод оцінки якості кредитного портфеля комерційного банку ґрунтується на оцінках ризиків діяльності і полягає у визначенні загального стану банку на підставі єдиних критеріїв, які охоплюють діяльність банку за всіма напрямками. Метою оцінки діяльності банку за рейтинговою системою є визначення можливого незадовільного фінансового стану, недоліків операцій або менеджменту, що можуть призвести до банкрутства банку та вимагають посиленого контролю з боку служби банківського нагляду Національного банку України і вжиття відповідних заходів для виправлення цих недоліків у діяльності банку та стабілізації його фінансового стану.

Рейтингова система передбачає ретельний аналіз стану банку. Здійснення такого аналізу можна провести лише під час комплексної інспекційної перевірки, яка дає змогу повною мірою визначити, як керівництво банку ставиться до ризиків і як здійснює управління ними.

Система рейтингу банків CAMEL отримала назву відповідно до назви її компонентів:

– «С» (Capital adequacy) — адекватність капіталу; оцінка капіталу банку з погляду його достатності для захисту інтересів вкладників;

– «А» (Asset quality) — якість активів; можливість забезпечення повернення активів, а також вплив проблемних кредитів на загальний фінансовий стан банку;

– «М» (Management) — менеджмент; оцінка методів управління банківської установи з урахуванням ефективності її діяльності, порядку роботи, методів контролю і виконання встановлених законів і правил;

– «E» (Earnings) — надходження або рентабельність; оцінка рентабельності банку з погляду достатності його доходів для перспектив розширення банківської діяльності;

– «L» (Liquidity) — ліквідність; система визначає рівень ліквідності банку з погляду її достатності для виконання як звичайних, так і непередбачених зобов'язань [17].

Деякі компоненти системи CAMEL можна оцінити за даними звітності, наданої банком в НБУ, а деякі вимагають проведення перевірок на місцях для більш точної оцінки. Таким чином, оцінка банку за даною системою є безперервним процесом.

Фахівці розглядають капітал як основний засіб захисту коштів вкладників. Банк із міцним капіталом може витримати значні втрати без ризику для вкладів своїх клієнтів. Для оцінки достатності капіталу органи нагляду використовують головним чином коефіцієнтний аналіз[18].

Один з головних напрямів банківського нагляду — визначення якості активів, що передбачає виявлення таких із них, які не можуть бути стягнені або реальна вартість яких нижча зазначеної в банківській звітності. Для цього здійснюється ряд заходів [17].

Компонентом системи рейтингу CAMEL є управління. Як правило, управління оцінюють в останню чергу, оскільки при цьому узагальнюють інші важливі компоненти аналізу. Зрозуміло, що методи управління оцінюються суб'єктивно, і для цього не можна використовувати коефіцієнтні показники (як по інших компонентах системи CAMEL).

Компонентом системи рейтингу CAMEL є оцінка надходжень банку, тобто з'ясування, який прибуток одержує банк.

Банкам необхідно бути прибутковими для того, щоб збільшувати свій капітал. Незважаючи на те, що новий капітал банку може надходити із зовнішніх джерел, наприклад, у результаті випуску нових акцій або грошової ін'єкції з боку його власників, значна частина нового капіталу надходить за рахунок прибутків. Ці надходження банку являють собою цінність тільки тоді, коли вони не

витрачаються, адже банк, який виплачує велику частину свого прибутку у вигляді дивідендів, не забезпечує збільшення свого капіталу.

Завершальним компонентом оцінки системи рейтингу CAMEL є оцінка ліквідності, що вказує на спроможність банку оперативно виконувати свої зобов'язання [17].

Важливо пам'ятати, що для належного управління ліквідністю банк повинен виконувати свої зобов'язання, не маючи при цьому втрат. Банки повинні мати в розпорядженні ліквідні активи, які легко можуть бути конвертовані в наявні кошти, або повинні вміти оперативно залучати кошти на першу вимогу для того, щоб виконати свої зобов'язання.

Управління ліквідністю містить у собі управління обома сторонами балансу, тобто можливість швидко залучити ліквідні кошти за рахунок наявних ресурсів.

Складові системи CAMELS мають наступний вигляд [19]:

1. Аналіз капіталу банку. Аналізуючи капітал банку, необхідно пересвідчитися в тому, що банк має достатній капітал для збереження коштів своїх вкладників. Банк повинен мати рівень капіталу, необхідний для одержання відповідних ліцензій на проведення банківських операцій. Основне завдання аналізу капіталу - вчасно визначити і збільшити до необхідного рівня капітал банку.

2. Аналіз якості активів банку. Аналізуючи якість активів, використовують систему Класифікації кредитів, інших видів активів і позабалансових статей. Усі активи, включаючи позабалансові статті, множать на відповідний коефіцієнт ризику. Загальна сума активів, які зважені за ступенем ризику, є середньозваженою вартістю класифікованих активів. Якщо банк зробив спеціальні відрахування на покриття збитків за кредитами, то вони вираховуються з вартості активів до їх класифікації. Якщо банк має загальні резервні відрахування, які можуть бути використані для покриття можливих збитків у майбутньому, то їх додають до суми капіталу.

Якість активів визначають за формулою [19]:

$$A_{я} = \frac{A_{сер.кл.}}{K},$$

де $A_{я}$ - якість активів;

$A_{сер.кл.}$ - середньозважена вартість класифікованих активів;

K капітал банку.

Рейтингова оцінка банкує наступною:

- якщо A менше 5% — 1 (сильний),
- 5-15 % — 2 (задовільний),
- 5-30 % — 3 (посередній),
- 30-50 % — 4 (граничний),
- більше 50 % — 5 (незадовільний).

3. Аналіз ефективності роботи банку.

Рівень надходжень розраховують за формулою [19]:

$$РН = \frac{ЧП}{A},$$

де $РН$ - рівень надходжень;

$ЧП$ - чистий прибуток після сплати податків і виплати дивідендів;

A - середня вартість усіх активів.

Надходження аналізують на підставі квартальних і річних даних з урахуванням податкових виплат. Загальну рейтингову оцінку надходжень установлюють залежно від коефіцієнта прибутковості.

Коефіцієнт прибутковості [20]:

- більше 1% — 1 (сильний),
- 0,75—1,0 % — 2 (задовільний),
- 0,50—0,75 % — 3 (посередній),
- 0,25—0,5 % — 4 (граничний),
- менше 0,25 %, або чисті збитки — 5 (незадовільний).

4. Аналіз ліквідності банку. Ліквідність аналізують з метою з'ясування спроможності банку відповідати за своїми зобов'язаннями в установленій термін і без втрат. Етапи аналізу ліквідності:

– перевірка виконання встановлених показників і нормативів ліквідності;

– експертна оцінка за приведеними критеріями.

5. Аналіз менеджменту банку. Експертна оцінка управління банком проводиться за такими критеріями.

Рейтинг 1 (сильний). Усі інші компоненти мають сильний або задовільний рейтинг. Безумовна відповідність законам і нормативним актам. Є адекватні внутрішні правила роботи банку, які цілком виконуються. Очевидна цілісність, компетентність і здатність управління банком.

Рейтинг 2 (задовільний). Більшість компонентів задовільні. Загальне дотримання законів і правил. Правила роботи в основному адекватні й виконуються. Відсутні явні недоліки в методах керівництва банком.

Рейтинг 3 (посередній). Багато компонентів системи посередні або довірливі. Частково не дотримуються закони і нормативні акти. Необхідно поліпшити існуючі правила роботи банку або більш ретельно їх дотримуватись. Виникає певна стурбованість методами управління і сумніви в компетентності керівництва банку.

Рейтинг 4 (граничний). Багато компонентів системи посередні і незадовільні. Спостерігаються серйозні порушення законодавства і встановлених нормативних актів. Відсутній установлений порядок роботи або він не витримується. Очевидні факти незадовільного управління.

Рейтинг 5 (незадовільний). Рейтинг інших компонентів системи є граничним або незадовільним. Спостерігаються серйозні порушення законодавства і нормативів. Правила роботи відсутні або не витримуються. Неякісне управління або некомпетентність керівного складу.

6. Оцінка чутливості до ринкового ризику. Рейтингова оцінка виглядає наступним чином:

Рейтинг 1 (сильний). Низька (або помірна) чутливість надходжень банку (або економічної вартості його капіталу) до несприятливих змін процентних

ставок за залученими і розміщеними коштами, валютних курсів, коливань цін на цінні папери.

Рейтинг 2 (задовільний). Банк має характеристики, подібні до характеристик банку з рейтингом 1, але є окремі недоліки, пов'язані з одним або кількома вище зазначеними факторами. Ці недоліки можуть бути виправлені в досить короткий термін без додаткового контролю служби банківського нагляду.

Рейтинг 3 (посередній). Банк має неприйнятний рівень ринкового ризику, керівництво демонструє відсутність досвіду або знань щодо визначення, вимірювання, здійснення моніторингу і контролю ризиків. Підхід керівництва до управління ринковим ризиком призводить до частого перевищення лімітів та до отримання збитків за окремими операціями.

Рейтинг 4 (граничний). Банк має значні недоліки, пов'язані з більшістю зазначених вище факторів, здійснює діяльність із високим рівнем ринкового ризику, при цьому система управління ним — недостатня. Така ситуація вимагає негайного та рішучого зміцнення контролю служби банківського нагляду.

Рейтинг 5 (незадовільний). Банк наражається на такий рівень ринкового ризику, який загрожує його платоспроможності. Потрібне негайне втручання НБУ для того, щоб запобігти банкрутству банку та забезпечити прийняття керівництвом банку відповідних дій, спрямованих на зниження ринкового ризику та запровадження ефективних систем визначення, вимірювання, моніторингу і контролю ризиків.

7. Визначення сукупного рейтингу банку. Сукупний рейтинг визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із шести компонентів за п'ятибальною шкалою. Отже, за допомогою системи рейтингу CAMEL можна зробити висновок про фінансовий стан банку та якість його кредитного портфеля.

Висновок по розділу 1

Кредитний портфель - це економічно обґрунтована і структурована сукупність кредитних угод і кредитних зобов'язань, яка є результатом цілеспрямованих управлінських рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду. Постійний аналіз кредитного портфеля в системі управління банком дає змогу вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрямки кредитної політики банку, знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам залежно від їх кредитоспроможності, галузевої належності, форм власності і т. д. Результати аналізу дають змогу приймати рішення про зміну напрямів та методів кредитування.

Якість кредитного портфеля банку оцінюється за розміром можливих втрат за кредитними операціями, який визначається у процесі формування спеціального резерву. Співвідношення резерву і капіталу банку розглядається як основний показник оцінки якості активів банку при визначенні рейтингу за системою «CAMEL». Ефективність і прибутковість кредитного портфеля залежить від його структури. Особливу увагу слід звертати, на найбільш ризикові позики, чітко контролювати їх частку в загальній сукупності кредитів.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

2.1. Характеристика діяльності ПАТ КБ «Альфа Банк»

Публічне акціонерне товариство «АЛЬФА-БАНК» (надалі – Банк) зареєстрованого Національним банком України 24 березня 1993 року за № 158. Банк є резидентом України. Головна установа Банку знаходиться за адресою: Україна, 01001, м. Київ, вул. Десятинна, 4/6 [38].

Банк створено у формі публічного акціонерного товариства, акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій. Істотною участю в Банку на кінець звітного періоду володіли наступні акціонери:

– АВН Ukraine Limited (Темістоклес Дерві, 5, Еленіон Білдінг, 2-й поверх, п/с 1066, Нікосія, Кіпр) – пряма участь в розмірі 80.1014% статутного капіталу Банку, яка є для Банку материнською компанією та є найбільшим іноземним інвестором Банку. Опосередкованою участю в Банку за цим акціонером володіє АВН Holdings S.A. (Люксембург) в розмірі 80.1014% статутного капіталу Банку;

– Відкрите акціонерне товариство «Альфа-Банк» (Росія, 107078, м. Москва, вул. Каланчевська, 27) – пряма участь в розмірі 19.8986% статутного капіталу Банку, яке є наступним після материнської компанії великим акціонером та іноземним інвестором. Опосередкованою участю в Банку в розмірі 19.8986% статутного капіталу за цим акціонером володіють: Відкрите акціонерне товариство «АБ Холдінг» (Росія), АВН Financial Limited.

У 2019 році не відбувалась зміна власників акцій, яким належить 10 і більше відсотків голосуючих акцій. Керівництво Банку не володіє акціями. Кінцевими власниками Банку є три фізичні особи: п. Михайло Фрідман, п. Герман Хан, п. Олексій Кузьмічов. Кожна з фізичних осіб не має окремого

контрольного голосу в Банку або вирішального впливу на керівництво Банку.

Стратегічною метою Банку є розвиток великого універсального банку, який працює у всіх сегментах. Основна діяльність Банку включає надання банківських послуг юридичним та фізичним особам на території всієї України. Ці послуги включають залученні грошових коштів, депозитів, надання кредитів, авансів, інвестування в цінні папери, здійснення грошових переказів по Україні та за її межі, а також валютно-обмінні операції.

Діяльність Банку регулюється Банківською ліцензією на право надання банківських послуг №61 від 05 жовтня 2011 року та Генеральною ліцензією №61 від 05 жовтня 2011 року на право здійснення валютних операцій. Банк є постійним учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є з 02 вересня 1999 року.

До системи Банку на кінець звітного 2019 року входять Головний офіс та 97 відділень, які надають послуги у різних областях України та забезпечують його діяльність (у 2018 році – Головний офіс та 95 відділень). На 31 грудня 2019 року загальна чисельність співробітників Банку складала 5 722 особи, а на 31 грудня 2018 року – 5 355 осіб.

Незважаючи на те, що економіку України визнано ринковою, вона продовжує демонструвати деякі особливості, які більшою мірою властиві перехідній економіці. Такі особливості включають, крім іншого, валюту, що не є вільно конвертованою за межами країни, обмеження та контроль у валютній сфері, відносно високу інфляцію та високі процентні ставки. Стабільність економіки України в значній мірі залежатиме від політики та дій уряду, спрямованих на реформування адміністративної та правової систем, а також економіки в цілому. Як наслідок, банківським операціям в Україні властиві ризики, не типові для країн з розвинутою економікою.

На українську економіку впливають ринкові коливання і зниження темпів економічного розвитку у світовій економіці. Світова фінансова криза призвела до нестабільності на ринках капіталу, суттєвого погіршення ліквідності в банківському секторі та більш жорстких умов кредитування (за наявності

такого), а також суттєвого знецінення національної валюти по відношенню до основних валют. Позичальники Банку також відчули наслідки кризи, що в свою чергу вплинуло на їх здатність погашати борги. Оскільки значна частина кредитів була надана в іноземних валютах, девальвація гривні відносно цих валют у 2014-2015 роках мала значний негативний вплив на спроможність позичальників обслуговувати ці кредити. Зовнішні умови функціонування економіки України в 2019 році були несприятливими.

Досить серйозні випробовування були у українського банківського сектору протягом 2019 року щодо курсової стабільності та достатньої ліквідності. Податкове, валютне та митне законодавство України дозволяє різні тлумачення та часто змінюється. До труднощів, з якими стикаються банки в Україні, відносяться необхідність подальшого розвитку законодавства з питань банкрутства, типових процедур реєстрації та використання застави, а також інші недоліки законодавчого та фіскального характеру.

Майбутній економічний розвиток України залежить як від зовнішніх факторів, так і від дій Уряду, спрямованих на підтримку зростання і впровадження змін у правовій, регуляторній та податковій сферах. Керівництво вважає, що воно здійснює всі необхідні заходи для підтримки стабільної діяльності та розвитку Банку.

2.2. Основні чинники кредитної політики ПАТ КБ «Альфа Банк» та їх вплив на діяльність банку

На наш погляд, доцільно виділити найважливіші зовнішні та внутрішні чинники, які впливатимуть на формування менеджментом банку кредитної політики [31].

Отже, до зовнішніх чинників впливу відносяться:

По-перше, загальний стан і динаміка економічного розвитку країни, що визначає можливості активізації кредитної діяльності банків із огляду на

показники обсягу валового внутрішнього продукту і тенденції його зміни на перспективу. Це передбачає формування ринкової кон'юнктури, яка зумовлює попит суб'єктів ринку на товари, роботи і послуги, а підприємств, що їх виробляють, – на основні фактори виробництва, у т. ч. капітал, що й визначає попит на банківські кредити. Водночас потрібно враховувати, що в період кризових явищ на фінансових ринках не діють традиційні для ринкових відносин причинно-наслідкові зв'язки щодо зміни фаз ділового циклу і кон'юнктури кредитного ринку, а отже банки мають проводити кредитну політику з особливою обережністю, щоб не допустити вкладення коштів у потенційно збиткові проекти та ризику банкрутства.

По-друге, фінансова політика уряду, котра впливає на структуру банківського кредитного портфеля через значні обсяги бюджетного дефіциту і низький рівень виконання бюджету, що істотно деформує структуру фінансового ринку країни, утворюючи перекис із кредитування банками реального сектора в бік державних запозичень.

По-третє, грошово-кредитна політика центрального банку, що визначає кредитні можливості комерційних банків із точки зору впливу основних інструментів монетарного регулювання на їх ресурсну базу.

По-четверте, рівень інфляції в країні, що є важливим макроекономічним фактором, котрий впливає на структуру кредитних операцій комерційних банків як за термінами, так і за видами валют, враховуючи умови підтримання стійкості національної грошової одиниці. Адже невизначеність перспектив розвитку господарства і майбутньої динаміки цін істотно посилюють ризик, пов'язаний із довготерміновим вкладенням коштів саме в національній валюті, що об'єктивно позначається на кредитних операціях, у структурі котрих починають домінувати валютні кредити. Крім того, чим вищими є темпи інфляції в країні, тим менша частка довготермінових позичок у кредитному портфелі, що негативно позначається на інвестиційній активності й забезпеченні стійкого економічного зростання.

По-п'яте, умови підприємницької діяльності, що визначають можливості

оптимальної організації кредитних операцій банківських установ, із урахуванням особливостей того бізнес-середовища, в якому вони діють у даний історичний період. Адже саме від створення таких умов на законодавчому рівні залежить захищеність інтересів і кредиторів, і позичальників, чого можна досягти відповідними нормативними актами про банкрутство, заставу, іпотеку та їх активним застосуванням на практиці.

Що стосується факторів внутрішнього впливу, то вони визначаються якістю управління банком, рівнем його фінансового менеджменту, діловими якостями і досвідом персоналу, а тому більше регульовані з точки зору врахування при розробленні кредитної політики. До таких факторів впливу слід віднести такі:

По-перше, величина власного капіталу банку, що визначає можливості банківської установи здійснювати кредитні операції з огляду на нормативи регулювання ліквідності, передусім кредитного ризику, встановлені центральним банком. Отже, рівень капіталізації має бути адекватним до характеру і масштабів здійснюваних банками операцій. Низький рівень власного капіталу банку означає надмірну концентрацію ризиків у банківській діяльності, обмеження асортименту фінансових послуг та збільшення затрат на їх надання. Втрата ж капіталу робить неможливим функціонування банку і може призвести його до банкрутства. Нині в Україні не створені сприятливі адміністративні, податкові та економічні умови для інвестицій у банківський капітал, що й спричиняє менші, ніж збільшення банківських активів, темпи його зростання. Тому при розробленні концепції формування кредитної політики комерційні банки мають враховувати сукупність заходів щодо підвищення рівня власного капіталу (проведення додаткових емісій, капіталізація прибутку, залучення зовнішніх інвестицій, концентрація шляхом активізації процесів злиття і поглинання).

По-друге, структура й обсяг залучених ресурсів, що безпосередньо кількісно і якісно впливають на структуру та величину кредитних операцій банку. Адже саме від обсягу залучених у різного роду пасиви коштів залежить

можливість банківської установи надавати позички. Можливості реалізації ефективної кредитної політики комерційних банків стосовно забезпечення процесу фінансування широкомасштабних інвестиційних проектів і суттєві зрушення в розвитку реального сектора визначаються спроможністю акумулювати достатній обсяг довготермінових ресурсів.

По-третє, досвід і кваліфікація банківського персоналу, що позначається на умовах роботи комерційного банку загалом та ефективності його кредитних операцій зокрема. Саме рівень професіоналізму працівників банку можна вважати однією з ключових умов забезпечення його конкурентоспроможності на ринку, що виражається в якості кредитної діяльності. Отже, при розробленні концепції кредитної політики потрібно враховувати і такі важливі аспекти, як добір спеціалістів, формування необхідних професійних якостей, розміщення кадрів, шляхи підвищення результативності роботи персоналу, формулювання посадових обов'язків у сфері кредитування і контроль за їх виконанням. На практиці досвід і кваліфікація банківського персоналу визначають можливості банку з реалізації стратегічних цілей кредитної політики, що пов'язано з наявністю необхідних знань і практичних навиків у банківських працівників для належної організації кредитного процесу й запобігання впливу на нього кризових явищ [17].

Сьогодні в системі маркетингу українських банків одну з центральних позицій займає цінова політика та ціноутворення на власні банківські продукти. Ціноутворення на банківські кредити є визначальною складовою маркетингової політики, оскільки кредити становлять близько 50% усіх активів банку і забезпечують 2/3 усіх доходів [11].

Кредитна операція являє собою акт комерційного продажу на певний час грошових коштів, а в умовах ринкових відносин процент є об'єктивним супутником кредиту, його складовою ланкою. Зміна загального рівня процентної ставки по активних операціях банку є одним із напрямків підвищення прибутковості банку [33]. Відсоток виражає споживчу вартість позичкового капіталу та виступає як частина доданої вартості, що виплачується

позичальником власнику цього капіталу [18]. При визначенні конкретної величини відсоткової ставки комерційний банк повинен враховувати, що процентна ставка за кредитом повинна бути:

- 1) достатньо високою для отримання доходів за кредитом та компенсації всіх ризиків;
- 2) достатньо низькою для того, щоб клієнт міг успішно погасити кредит;
- 3) повністю покривати вартість залучених коштів;
- 4) зацікавити клієнтів такою відсотковою ставкою, при якій вони брали б кредити саме в цьому банку [35].

Ціна на банківські послуги формується під впливом багатьох факторів. До основних факторів впливу на рівень відсоткової ставки належать [43]:

- 1) облікова ставка Національного банку України;
- 2) середня відсоткова ставка, яка сплачується банком за залучені на депозити кошти;
- 3) середня відсоткова ставка за міжбанківським кредитом;
- 4) ступінь ризику, яким обтяжений комерційний банк, залежно від терміну, на який надається кредит, від виду й типу кредиту та від забезпечення;
- 5) попит і пропозиція, які склались на кредитному ринку ;
- 6) структура кредитних ресурсів банку ;
- 7) стабільність грошового обігу в країні ;
- 8) нормативно-правова база.

Отже, ставка банківського відсотка – це своєрідна «ціна» кредиту. Платність кредиту забезпечує покриття витрат банку, що пов'язані із спла584 тою відсотків за залученими коштами, повне покриття операційних витрат, пов'язаних з обслуговуванням кредитних операцій, а також отримання прибутків для збільшення ресурсних фондів кредитування та використання на інші власні потреби. Питання механізму отримання прибутку комерційним банком в більшій мірі вирішується шляхом формування ефективної системи ціноутворення на банківські кредити. Вибір методу ціноутворення залежить від стратегії та тактики конкретного банку. Стратегія банку може бути спрямована на

отримання великого розміру прибутку за рахунок встановлення високих цін, або ж за рахунок зниження собівартості кредитних послуг, забезпечення стабільної клієнтської бази, підвищення конкурентоспроможності банку, завоювання частки ринку та ін. [35].

Станом кінець 2019 року, серед 8-ми банків-лідерів, ставки по нецільових кредитах готівкою строком на 1 рік коливалися в діапазоні від 45,09% («ВТБ Банк») до 66,46 % («Дельта Банк») [49]. Можна припустити, що банк Київська Русь дотримується стратегії завоювання частки ринку, оскільки надає кредити пенсіонерам за більш вигідною відсотковою ставкою. Варто зазначити, що даний банк вимагає наявності поручителя, тобто зменшує ризик неповернення кредиту. Натомість «Дельтабанк» проводить агресивну стратегію, встановлюючи дуже високі ставки по кредитах (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Ставки за споживчими кредитами банків станом на кінець 2019 р.

Банк	Строк, років	Реальна ставка, річних	Суми, тис. грн.	Поручитель
Credit Agricole (ІНДЕКС-БАНК)	1	50,88%	1-25, до 6 офіц. з/п	Не обов'язковий
УАВ Банк	1	57,63%	1-30	Не обов'язковий
Альфа-Банк	1	52,64%	5-20	Не обов'язковий
ВТБ Банк	1	45,09%	5-25(без поручителя), 25-50- під поручительство	Не обов'язковий
Дельта Банк	1	66,46%	0-10	Не обов'язковий

Джерело: [49]

Таким чином, формуючи ціну банківського кредиту потрібно враховувати, що кожний із методів має свої переваги та недоліки, а в умовах високої конкуренції, що існує на ринку банківських послуг України, зміна того чи іншого фактору, або їх сукупності може мати неочікуваний вплив на діяльність банку, а отже і на фінансові результати банку.

2.3. Аналіз структури кредитного портфелю ПАТ КБ «Альфа Банк»

Кредитний портфель – це сукупність всіх кредитів, що надані банком своїм клієнтам, а також сукупність інших активних операцій. До кредитного портфелю відносять: кредити надані суб'єктам господарювання та фізичним особам (окрім кредитів банкам); кредити надані іншим банкам; кредити надані органам центральної та місцевої влади, а також іншим бюджетним установам; депозити розміщені в інших банках; кредити надані за врахованими векселями; гарантії, поручительства, підтвержені акредитиви; інші активні операції по яким планується отримання доходу у майбутньому і відносно яких у банка можуть виникнути вимоги до контрагентів.

В процесі аналізу кредитного портфелю банку вирішуються такі завдання: визначається ступінь та тип концентрації ризику кредитного портфелю, його відповідності зовнішньому покриттю і достатності створених резервів покриття фактичних і потенційних збитків; оцінюється адекватність кредитного ризику суми передбачуваного прибутку; визначається кредитоспроможність позичальників з метою зниження кредитного ризику проводиться аналіз ефективності кредитних операцій, що дає змогу вибрати доцільний варіант розміщення ресурсів.

Аналіз кредитного портфеля в системі управління банком дає змогу вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрями кредитної політики банку [40].

Кредитні операції банку формують його кредитний портфель, що являє собою сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання доходу. Якість кредитного портфеля банку відображає відповідність структури його кредитних вкладень базовим принципам організації кредитування з точки зору забезпечення повернення, строковості та платності наданих у тимчасове користування грошових коштів. Ці параметри загалом характеризують ступінь

кредитного ризику та дохідність позичкових операцій банку, що є стратегічними цілями його кредитної політики [20].

Дохідність кредитного портфелю – це дохід на одиницю активів, що вкладені в кредити, за певний період часу. Ризик кредитного портфелю – це ступінь імовірності того, що настануть події, при яких банк буде нести втрати, які викликані кредитами, які є елементами портфелю [15].

Розглянемо більш детально та проаналізуємо кредити та заборгованість клієнтів Публічного акціонерного товариства «Альфа-Банк». Структура кредитів представлена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура кредитного портфелю ПАТ «Альфа-Банк» за період 2016-2019 рр.

Вид кредиту	2016		2017		2018		2019	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Кредити що надані органами державної влади та місцевого самоврядування	750006	3,27	769845	3,35	650000	3,18	—	—
Кредити, що надані юридичним особам	17390106	75,9	16845110	73,23	13426318	65,83	16120859	72,51
Кредити, що надані за операціями «репо»	—	—	19949	0,08	—	—	80450	0,36
Кредити, що надані фізичним особам-підприємцям	36530	0,15	724653	3,15	763218	3,74	416879	1,88
Іпотечні кредити фізичних осіб	575540	2,51	1494000	6,49	1386341	6,79	886972	3,99
Кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби	4188313	18,28	1862935	8	2644556	11,8	4047104	18,20
Інші кредити, що надані фізичним особам	—	—	1285018	5,58	1523872	7,47	679413	3,06
Усього кредитів	22907595	100	23001510	100	20394305	100	22231677	100

Джерело: складено автором на основі [38]

Найбільшу питому вагу у структурі кредитів за період дослідження займають кредити, що надані юридичним особам, але в динаміці їх загальна частка скорочується (з 75,9% у 2016 р. до, 72,51% у 2019 р.). Також значну часту

у структурі кредитів займають кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби. Даний показник у 2016 р. у дорівнював 18,3 %, у 2017 р. він знизився до 8 %, а у 2019 р. спостерігається його зростання до 18,20 %.

Управління кредитним портфелем дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позиковим інструментам, кредитам та умовам діяльності. Аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі груп ризику, за строками, ступеня забезпеченості, галузевої структури (аналіз за видами економічної діяльності), форм власності позичальників і т. п., а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля [14].

Що стосується аналізу структури кредитів за строками використання, то в ПАТ «Альфа-Банк» за період дослідження вона зазнала незначних змін. Питома вага короткострокових позик у 2019 р. в порівнянні з 2019 р. збільшилась на 3,3 %. Натомість частка довгострокових кредитів знизилась на 3,3 %.

Дослідження банківського кредитування соціально-економічної системи держави повинні ґрунтуватись на їх всебічному науковому та практичному аналізі. Без такого аналізу неможливо сформулювати пропозиції і рекомендації щодо підвищення обсягів кредитування, пошуку нових напрямів кредитних вкладень.

Сутність аналізу полягає у визначенні напрямів, рівнів і концентрації кредитних вкладень в соціально-економічну систему.

Проаналізуємо структуру кредитів ПАТ «Альфа-Банк» за видами економічної діяльності. Обсяги та структура банківських кредитів, наданих суб'єктам підприємництва реального сектору економіки, за видами економічної діяльності представлена в табл. 2.3.

Структура кредитного портфеля ПАТ «Альфа-Банк» за видами економічної діяльності за 2016-2019рр.

Вид економічної діяльності	2016		2017		2018		2019	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	243083	1,1	242759	1,0	400362	2,0	878181	4,0
Добувна промисловість	134001	0,6	129626	0,6	1078517	5,5	1048475	4,7
Переробна промисловість	3628698	16,6	4226919	18,1	612403	3,1	1134142	5,1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	454398	2,1	665417	2,9	517296	2,6	1788791	8,0
Будівництво	557623	2,6	777078	3,3	2464679	12,5	1942165	8,7
Машинобудування	-	-	-	-	387470	2,0	565112	2,6
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	4099404	18,7	4744206	20,3	1773680	9,0	1308043	5,9
Діяльність транспорту та зв'язку	398370	1,8	298117	1,3	1443860	7,3	962579	4,4
Військово-промисловий комплекс і авіабудування	-	-	-	-	117958	0,6	86 272	0,4
Фінансова діяльність	2280244	10,4	1928937	8,3	3224147	16,3	3641968	16,4
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємствам	4 546 192	20,8	4 116 898	17,6	-	-		
Державне управління	750006	3,4	769845	3,3	916995	4,6	1893702	8,5
Кредити фізичним особам	4746791	21,7	5460699	23,4	6317986	32,0	6030368	27,1
Інші	47325	0,2	24736	0,1	489602	2,5	951879	4,2
Усього	21886135	100	23385237	100	19744955	100	22231677	100

Джерело: [38]

У 2016 році найбільші обсяги кредитів були надані у переробну промисловість (16,6 %), торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (18,7 %), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (20,8 %), кредити фізичним особам (21,7 %).

Значні частки банківських кредитів були надані також у фінансову діяльність (10,4 %) та державне управління (3,4 %).

Підприємства реального сектору перелічених видів економічної діяльності в сукупності одержали 20 051 335 тис. грн. банківських кредитів, що складає 91,62% від загальної суми кредитів, наданих банками підприємствам реального сектору у 2016 році. В цілому більше, ніж 90% кредитів одержали підприємства торгівлі і обслуговування, переробної промисловості, підприємства, що здійснюють операції з нерухомістю та орендою, операції з надання кредитів фізичним особам, а також на фінансову діяльність та державне управління.

В 2017 році в порівнянні з 2016 р. зростає частка кредитування переробних підприємств (на 1,5 %), торгівлі (на 1,6 %), виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (на 0,8 %), кредитування фізичних осіб (на 1,7 %). Частка кредитування інших видів економічної діяльності скорочується, але також на незначні величини.

У 2018 році найбільші обсяги кредитів були надані на будівництво (12,48%) торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (8,98%), діяльність транспорту і зв'язку (7,31%), фінансова діяльність (16,32%) кредити фізичним особам (32%).

У 2019 році найбільші обсяги кредитів були надані на будівництво (8,7%) державне управління (5,9%), торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (8,98%), фінансова діяльність (16,4%) кредити фізичним особам (27,1%).

У цілому можемо відмітити, що підприємства торгівлі і обслуговування, переробної промисловості, добувної промисловості, підприємства, що

здійснюють операції з нерухомим майном і орендою, кредити фізичним особам, будівельні підприємства, фінансова діяльність та державне управління протягом останніх чотирьох років залучали практично однакову частку банківських кредитів, що надавались суб'єктам підприємництва реального сектору економіки.

Для вимірювання рівня ризику існують критерії, які дають змогу кількісно визначити ризик, прийнятний для банку. Такими критеріями, зокрема, є встановлені НБУ економічні нормативи, які використовуються для забезпечення мінімізації рівня ризику є обов'язковими до виконання всіма банками [42]. Відповідно до Постанови НБУ Про порядок регулювання діяльності банків в Україні, до нормативів кредитного ризику належать [46]: Н7 – норматив максимального розміру на контрагента (не більше 25 %); Н8 – норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу); Н9 – норматив максимального розміру кредитів, гарантій, наданих одному інсайдеру (не більше 5 %); Н10 – норматив максимального розміру кредитів, гарантій, наданих інсайдерам (не більше 30%).

Таблиця 2.4

Нормативи кредитного ризику ПАТ «Альфа-Банк»

Роки	Нормативи			
	Н 7	Н8	Н9	Н10
2017	21,01	210,84	3,6	4,3
2018	20,84	214,06	0,11	0,48
2019	21,05	217,03	1,9	2,6

Джерело: [38]

Як видно з проведених розрахунків (табл. 2.4), протягом 2017-2019 рр. ПАТ «Альфа-Банк» виконував зазначені нормативи.

Оцінка і аналіз структури кредитного портфеля через визначення ступеня його дохідності та ризику дають можливість банківським установам коригувати власну кредитну політику та змінювати структуру кредитного портфеля.

Виконання стратегічних цілей кредитної політики банку неможливе без управління кредитним ризиком та забезпечення якості кредитного портфеля. Для підвищення ефективності кредитної діяльності банку вважаємо за необхідне звернути увагу на покращення кредитної політики банку, оптимізувати власний кредитний портфель шляхом покращення його структури за допомогою зменшення долі нестандартних кредитів; внести обмеження по відношенню до концентрації кредитного портфеля; проводити періодичну та повну перевірку кредитної документації, що дає достовірну інформацію про поточний стан клієнта та перспективи його розвитку; удосконалити навички персоналу банку із роботи щодо ефективного контролю та аудитування кредитного процесу.

Висновки до розділу 2

Публічне акціонерне товариство «АЛЬФА-БАНК» зареєстроване Національним банком України 24 березня 1993 року за № 158. Банк є резидентом України. Головна установа Банку знаходиться за адресою: Україна, 01001, м. Київ, вул. Десятинна, 4/6. Банк створено у формі публічного акціонерного товариства, акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій.

ПАТ «Альфа-Банк» ефективно здійснює свою діяльність, про що свідчить збільшення прибутку, збільшення активів банку, найбільшу частку яких складають кредити та заборгованість клієнтів. До банку надходять нові основні засоби, стан майна банку знаходиться в гарному стані, проте банк недостатньо ефективно їх використовує для отримання прибутку. Незважаючи на це ПАТ «Альфа-Банк» ефективно використовує наявні активи та власний капітал і завдяки цьому зміг збільшити свій прибуток у 2019 році.

До кредитного портфеля ПАТ «Альфа-Банк» відносяться комерційні кредити, овердрафти, векселі та дебіторська заборгованість за фінансовою орендою. Кредитний портфель банку з погляду ризику захищений власним капіталом, спостерігається зменшення ймовірності збитків у майбутньому. Проте, також спостерігається незначне погіршення кредитної діяльності банку і погіршення політики дотримання допустимого рівня ризику

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

3.1. Удосконалення організації кредитного процесу у банку

Кредитна діяльність банків характеризується підвищеною ризикованістю порівняно з іншими видами діяльності. Недостатність надійних, платоспроможних позичальників і відсутність стабільної правової бази забезпечення прав кредитора є тими негативними факторами, що зумовлюють підвищений рівень ризиків банків при формуванні ними своїх кредитних портфелів.

Разом із тим, необхідно відзначити, що поняття кредитного ризику, як воно зазвичай трактується в економічній літературі, спрямоване на відображення передусім кредитних відносин банку із окремо взятим позичальником, а не портфеля в цілому [32]. Утім дане трактування значно звужує, на нашу думку, поняття кредитного ризику, не даючи можливість розкрити його природу. Адже, якщо розглядати питання ефективності управління кредитним портфелем комерційного банку, що має, з нашої точки зору, включати і розробку відповідної стратегії здійснення кредитних операцій, то такі підходи видаються дещо завузькими. Тому нарівні із поняттям індивідуального кредитного ризику окремого клієнта банку, необхідним видається формулювання поняття, яке б характеризувало сукупний кредитний ризик, тобто ризик кредитного портфеля банку загалом. Відтак, визначення кредитного ризику, на наш погляд, можна було б доповнити ще й імовірністю зниження вартості або втрат банківських активів, пов'язаних із кредитними операціями, що пов'язано із нераціональною структурою сукупності кредитних вкладень банку. За таких умов механізм комплексного управління кредитним ризиком являється головним методом

забезпечення ефективності сформованого банком кредитного портфеля. Йдеться передусім, про необхідність врахування ряду чинників, котрі збільшують ризики кредитного портфеля банку та зумовлюють вірогідність невиконання основної суми боргу та процентів не лише за окремо взятими позичками, а й за цілими групами позичальників. Такими чинниками, зокрема, можуть бути наступні:

- відсутність розробленої або документально оформленої кредитної політики, яка б створювала надійну основу управління кредитами;
- відсутність обмежень по відношенню до концентрації кредитного портфеля;
- надмірна диверсифікація, яка призводить до погіршення якості управління за відсутності достатньої кількості висококваліфікованих фахівців зі знаннями особливостей багатьох галузей економіки;
- надлишкова централізація або децентралізація управління кредитними операціями;
- недостатній аналіз галузі, особливостей виробництва та фінансового стану боржників;
- значна концентрація кредитних операцій банку у галузях із високим рівнем чутливості до змін макроекономічного середовища і політичної ситуації в країні;
- значна питома вага нових і недавно залучених клієнтів у складі одержувачів банківських позичок;
- нездатність до збільшення вартості застави під час погіршення якості кредитів, тобто затримки їх погашення;
- неповна кредитна документація, що не дає достовірної інформації про поточний стан клієнта та перспективи його розвитку;
- відсутність дієвого контролю за використанням кредитів і недостатність контактів з позичальниками та відсутність перевірок цільового використання позички;
- значна частка кредитів, що припадають на клієнтів, які відчувають

певні труднощі фінансово-господарської діяльності;

- зосередження кредитної діяльності банку у нових або мало вивчених для нього сегментах ринку і галузях економіки;

- недостатні навички персоналу банку із роботи щодо ефективного контролю та аудіювання кредитного процесу;

- нераціональна управлінська структура банку, що зумовлює недостатній (неадекватний) аналіз ризиків за кредитною угодою. У світовій практиці виділяють аналітичні кредитні відділи, які безпосередньо займаються оцінкою кредитного ризику і відділи, які безпосередньо займаються технологією кредитування, тобто видачею і погашенням позики, оформленням договорів, контролем за їх виконанням, за станом застави і поточних справ боржника. У вітчизняній банківській практиці аналізом індивідуальних ризиків в різних формах займаються в основному підрозділи, які виконують функцію технології кредитування. Очевидно, це пов'язано з різним ступенем розвитку методів оцінки кредитних ризиків і різним підходом до них;

- структура портфеля, якщо він сформований лише з урахуванням потреб клієнта, а не самого банку;

- внесення частих змін у кредитну політику банку та невизначеність її пріоритетів.

Для вдосконалення організації кредитного процесу можна запропонувати такий алгоритм кредитування, в основі якого лежить контроль за здійснюваними кредитними операціями (табл. 3.1).

Алгоритм механізму кредитування

1. Формування портфеля заявок на кредит – збір та аналітична обробка інформації про попит на кредит та вибір оптимальних для банку пропозицій. Розгляд заявок на кредит потенційних боржників.	Контроль
2. Вивчення кредитоспроможності та фінансового стану потенційного позичальника (фактично оцінка величини кредитного ризику).	
3. Прийняття рішення про доцільність видачі позик та вибір конкретної форми її надання. Оформлення кредитної угоди, де остаточно визначаються всі умови кредитування.	
4. Видача кредиту.	
5. Контроль за використанням позички, яким передбачається перевірка фактичного витрачення коштів за їх цільним призначенням, обумовленим в угоді.	
6. Повернення кредиту і сплати процентів за ним.	
7. Робота із сумнівними та безнадійними позичками.	

Джерело: [8]

З табл. 3.1 випливає, що контрольна функція є специфічною і здійснюється на кожній стадії кредитного процесу. Систематичний моніторинг стану кредитного процесу поєднується з постійним аналізом якості кредитного портфеля. Утім заходи щодо посилення контролю й раціональної організації кредитних взаємин банку із окремо взятими позичальниками навряд чи будуть ефективні самі по собі, якщо йдеться про кредитний портфель банку в цілому. Адже тут потрібні специфічні прийоми і методи управління кредитним ризиком, які б вже охоплювали усю сукупність здійснюваних комерційним банком кредитних операцій.

Потрібно відзначити, що у вітчизняній банківській практиці при оцінці основних методів управління кредитним ризиком на рівні портфеля банківських

позичок в цілому головним чином виділяється три основні методи:

1) лімітування, 2) диверсифікація та 3) формування резервів [22]. І якщо формування резервів є обов'язковим засобом управління кредитним ризиком, регламентованим відповідними нормативними актами Національного банку України, то решта методів можуть розглядатися з точки зору їхнього використання чи невикористання відповідно до тих пріоритетів і цілей кредитної політики, котра розробляється вітчизняними банківськими установами згідно того, як саме вони позиціонують себе на кредитному ринку та наскільки ризиковою їм видається обрана стратегія організації кредитних відносин із клієнтами.

На сьогодні домінуючу роль у вітчизняній банківській практиці управління ризиком кредитного портфеля відіграє лімітування. Завдяки встановленню лімітів кредитування банки можуть уникнути критичних втрат внаслідок необдуманого концентрації будь-якого виду ризику.

Ліміти можуть встановлюватись за видами кредитів, категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників, за кредитами в окремі галузі, географічні території, за найбільш ризиковими напрямками кредитування, такими як надання довгострокових позичок, кредитування в іноземній валюті. Лімітування використовується також для визначення повноважень кредитних працівників різних рангів щодо розмірів наданих позичок. Кредитний ризик банку обмежується встановленням ліміту загального розміру кредитного портфеля, обмеженням величини кредитних ресурсів філій банку та іншими обмеженнями.

Разом із тим, комерційні банки, розробляючи власну кредитну політику і стратегію управління кредитним портфелем, можуть встановлювати і свої ліміти, що виражаються як в абсолютних (граничних) величинах (сума кредиту у грошовому вираженні), так і у відносних показниках: коефіцієнтів, індексів, нормативних співвідношень. Найбільш гнучким і тому найоптимальнішим при реалізації практичних заходів із встановлення лімітів є визначення питомої ваги кредитів, наданих різним групам позичальників в загальній величині кредитного

портфеля. За базу під час розрахунків лімітів, крім розміру кредитного портфеля, можна брати обсяг капіталу банку, валюту балансу та інші показники. Наприклад, ліміт кредитування позичальників певної галузі може бути визначений як максимальний сукупний розмір коштів або як відношення суми кредитів у галузь до загальної величини кредитного портфеля. Перш ніж визначати ліміти кредитування потрібно ідентифікувати основні сфери та фактори ризику. З огляду на виявлені особливості керівництво банку має встановлювати ліміти кредитного портфеля.

Потрібно зазначити, що вітчизняна банківська практика має достатньо відпрацьований механізм лімітування як один із засобів управління кредитним портфелем. У той же час лімітування як один із найбільш важливих методів управління кредитним портфелем банку потребує подальшого удосконалення відповідно до умов функціонування вітчизняних банківських установ на кредитному ринку.

Насамперед потрібно відзначити, що система лімітування у процесі управління кредитним портфелем банку має будуватися на наступних основних принципах: по-перше, механізм лімітування повинен охоплювати всі види банківської діяльності, пов'язаної із відкриттям ризикових кредитних позицій; по-друге, обов'язкове поєднання усіх можливих втрат при розрахунку лімітів: ліміти встановлюються, виходячи із внутрішнього кредитного рейтингування конкретних позичальників або їхніх груп; по-третє, ліміти не підлягають перегляду на вимогу клієнтів банку; по-четверте, лімітування має базуватися на результатах комплексної оцінки кредитоспроможності позичальників з урахуванням ризику дефолту потенційних контрагентів; по-п'яте, лімітування має враховувати обмеження за термінами, забезпеченню і валюті кредиту.

Загалом підвищення ефективності системи лімітування як засобу управління кредитним портфелем банку має передбачати наявність у кожній банківській установи достатньо розвинутої системи лімітів, адекватної як функціональній структурі банку, так і сучасним реаліям ринку банківських послуг в Україні.

Окрім того, важливо зазначити, що оптимізація структури наявного у комерційних банків портфеля виданих позичок повинна здійснюватися також і за допомогою диверсифікації. Як відомо, кредитний ризик банку зростає в міру збільшення загального обсягу кредитування і рівня концентрації кредитів серед обмеженого числа позичальників. Тому метод диверсифікації полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (розмір капіталу, форма власності, клас кредитоспроможності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон).

Водночас, необхідно розуміти, що хоч диверсифікація і є важливим методом зниження кредитного ризику портфеля банківських позичок, проте вона не може звести цей ризик до нуля. Адже на діяльність банку впливають зовнішні чинники, які не пов'язані із вибором конкретних об'єктів вкладення кредитних ресурсів, а тому на них не може вплинути диверсифікація. Відтак використання даного методу може мати лише обмежений характер і є найбільш оптимальним у поєднанні із іншими методами управління кредитним портфелем банку і зниження кредитного ризику.

Що ж стосується існуючої методики розрахунку і формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку, то, на наш погляд, потрібно вжити певних заходів щодо її удосконалення. Навіть при тому, що існуючі наукові дослідження у цьому напрямі відображають головним чином констатацію існуючого механізму формування відповідних резервів [3], необхідно відзначити і деякі проблемні аспекти цієї методики, а також шляхи їх вирішення, що могло б сприяти, з нашої точки зору, підвищенню ефективності управління кредитним портфелем комерційних банків загалом. До числа таких аспектів слід насамперед віднести такі.

По-перше, передбачений нормативними актами Національного банку України порядок [44], згідно з яким не здійснюється формування резерву за деякими видами кредитних операцій (за операціями фінансового лізингу, якщо об'єктом цих операцій є нерухоме майно; за коштами, що розміщені банком на

умовах субординованого боргу; за позабалансовими зобов'язаннями з кредитування, за якими банк не повинен надавати кошти за першою вимогою контрагента) не завжди є адекватним до існуючих умов, так як не усі з перелічених операцій завжди є безризиковими, що, природно, вимагає від банку вжиття відповідних заходів із формування резервів.

По-друге, у зв'язку з тим, що резерви мають формуватися не лише виходячи із поточних і минулих подій із діяльності суб'єкта ринку, але й враховувати перспективи розвитку тих чи інших тенденцій (як позитивних, так і негативних), слід вказати, що у діючих методиках оцінки кредитного ризику недостатня увага приділяється такому важливому елементу як прогнозування імовірності зміни фінансового стану, платоспроможності і кредитоспроможності позичальника. У зв'язку з цим напрями удосконалення порядку розрахунку індивідуального кредитного ризику мають ґрунтуватися на активному застосуванні різноманітних методик оцінки грошових потоків клієнта банку та прогнозування їхньої зміни на перспективу.

По-третє, індивідуальний підхід при оцінці кредитних ризиків не дозволяє врахувати можливі зміни вартості та імовірність втрат за групами позичальників або за кредитним портфелем в цілому. Йдеться про ситуацію, коли загальні макроекономічні тенденції розвитку господарської кон'юнктури можуть мати однакові наслідки у плані ризикованості для позичальників однієї групи (скажімо, при видачі споживчих кредитів або ж при кредитуванні малого бізнесу), тоді як індивідуальна оцінка кредитного ризику для розрахунку резервів в силу невеликих обсягів і великого числа таких позичок може мати невиправдано трудомісткий характер. Тому оцінка кредитного ризику за групами кредитних вкладень при умові адекватної їх класифікації може виявитись достатньо ефективним з огляду на можливості мінімізації витрат банку.

По-четверте, внесені у 2003 р. зміни у порядок формування резервів під стандартну заборгованість, згідно яких коефіцієнт резервування був знижений з 2 до 1% можна вважати недостатньо виправданими. У зв'язку із тим, що дані

резерви створюються з метою врахування при реалізації кредитних операцій імовірних несприятливих подій системного характеру, тобто такого, що стосується усієї економіки країни, то зниження нормативу відображає надто оптимістичний погляд на перспективи економічного розвитку і не враховує об'єктивних труднощів перехідного періоду, котрі все ще мають місце в економіці нашої країни і позначаються на діяльності всіх без винятку позичальників. Це тим більш важливо, що даний резерв має створюватися з метою мінімізації втрат в силу настання передусім зовнішніх передумов для непогашення позички в силу тих чи інших макроекономічних тенденцій на ринку або політичних зрушень навіть тоді, якщо стосовно даного конкретного позичальника жодних об'єктивних занепокоєнь щодо його кредитоспроможності немає.

По-п'яте, механізм врахування забезпечення у процесі класифікації кредитів для формування резервів не позбавлений деяких недоліків. Зокрема, йдеться про те, що саме забезпечення у різних формах (гарантій та застави майна і майнових прав) є одним із ключових факторів, котрі враховуються при класифікації кредитів на групи ризику, що позначається на величині сформованих резервів. При цьому у нормативних вимогах НБУ зазначається, що для розрахунку резерву сума валового кредитного ризику за кожною кредитною операцією окремо може зменшуватися на вартість прийнятного забезпечення. Однак якщо, вартість предмета застави визначається банком при кредитуванні за ринковою вартістю, то за умов нестабільної кон'юнктури на ринку нерухомості і відсутності достовірних методик оцінки майна, немає достатніх підстав стверджувати, що відповідна застава зможе слугувати засобом зниження валового кредитного ризику для розрахунку відповідних резервів. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, має ґрунтуватися на зміні підходів у чинній методиці розрахунку резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями. Йдеться про механізм формування резервів, що засновується передусім на оцінці фінансового стану позичальника та рівень погашення ним раніше отриманих позичок, а також, на зниженні відсотку вартості застави, що

береться до розрахунку чистого кредитного ризику. Зрозуміло, що норматив 100% тут не може бути прийнятним навіть для стандартної заборгованості.

В цілому вирішення проблемних аспектів у чинній методиці формування резервів на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків має ґрунтуватися передусім на підвищенні якості оцінки кредитного ризику банку у взаєминах із позичальниками, а також встановленні більш жорстких вимог у розроблених Національним банком нормативах створення резервів з огляду на об'єктивні проблеми функціонування економічної системи перехідного періоду.

Необхідно також відзначити організаційний аспект діяльності банку щодо управління кредитним портфелем. У вітчизняній банківській практиці головна увага у цьому процесі приділяється аналізу індивідуальних кредитних ризиків окремих позичальників. При цьому даний процес забезпечують не окремі підрозділи, а ті ж структури які виконують технологічні функції організації кредитування. Зрозуміло, що такий підхід є неприйнятним, оскільки він пов'язаний із недостатнім розвитком методів оцінки кредитних ризиків і управління кредитним портфелем. Відтак, потрібно, враховуючи досвід банківських установ розвинутих країн, запровадити практику, згідно якої окремо працюють аналітичні кредитні відділи, котрі безпосередньо займаються оцінкою кредитного ризику і управлінням кредитним портфелем, та відділи, які займаються власне технологією кредитування, тобто видачею і погашенням позички, оформленням договорів, контролем за їх виконанням, за станом застави і поточним станом справ боржника.

Необхідність забезпечення комплексного управління процесом здійснення позичкових операцій, а також оптимізації організаційних можливостей управління кредитним портфелем з точки зору розподілу функціональних обов'язків між відповідними підрозділами банку. Використання основних методів управління кредитним портфелем комерційного банку може надати можливості суттєво підвищити ефективність функціонування банківських установ та активізувати кредитний процес, спрямований на збільшення вкладень у реальний сектор економіки.

3.2. Підвищення ефективності системи управління кредитними ризиками банку

Ефективна організація ризик-менеджменту комерційних банків у частині реалізації ними своїх функцій із кредитного забезпечення розвитку економіки є найважливішим фактором активізації ролі і значення банківського сектору, оскільки управління кредитним ризиком як необхідна умова нормальної взаємодії банків із потенційними позичальниками може стати запорукою активізації кредитної діяльності банківської системи загалом. Важливо наголосити, що саме у період економічного розвитку значно посилюється вплив сукупності тих факторів, котрі звичайно підвищують кредитний ризик комерційного банку [19].

Серед цих факторів слід вказати такі: значний розмір сум кредитів, виданих вузькому колу позичальників або галузей, тобто концентрація кредитної діяльності банку в якій-небудь сфері (галузі), чутливій до змін в економіці; велика частка кредитів та інших банківських операцій, що припадають на клієнтів, котрі зазнають певних фінансових труднощів; концентрація діяльності банку в маловивчених, нових, нетрадиційних сферах; внесення частих або істотних змін до кредитної або інвестиційної політики банку щодо формування кредитного портфеля і портфеля цінних паперів; значна частка нових та нещодавно залучених клієнтів, про яких банк не має в своєму розпорядженні достатньої інформації; надмірно ліберальна кредитна політика банку (надання кредитів без наявності необхідної інформації й аналізу фінансового стану клієнта); нездатність отримати належне забезпечення за кредитом або взяття в заставу цінностей, які важко реалізувати на ринку; значні суми кредитів, виданих позичальникам, які взаємопов'язані між собою; нестабільна економічна і політична ситуація в країні; інші чинники.

За умов дії зазначених факторів управління кредитним ризиком має розглядатися як цілісна система, що охоплює механізм практичних дій банку щодо ідентифікації ризику, оцінки його величини та розробки надійних методів захисту. Усі елементи цієї системи управління банківськими кредитними ризиками у кінцевому підсумку являють собою поєднання різноманітних прийомів, способів і методів роботи персоналу банку, пов'язаного з організацією кредитних операцій.

Така робота щодо управління кредитним ризиком звичайно має передбачати: встановлення критеріїв прийнятності ризику; аналіз кредитоспроможності позичальника; оцінку розміру забезпечення; визначення необхідного розміру резерву; прийняття рішення про видачу позички; оцінку премії за ризик з урахуванням витрат банку на здійснення кредитних операцій. Ці дії персоналу банку з організації кредитного процесу спрямовані передусім на підтримання такого рівня кредитного ризику, який відповідає цілям кредитної політики банку, тобто визначає спроможність останнього забезпечити належний рівень своєї дохідності попри дотримання нормальних умов ефективної діяльності без істотних загроз щодо підриву ліквідності і фінансової стійкості на ринку. Тому через потенційно небезпечні для комерційного банку наслідки кредитного ризику важливо регулярно здійснювати всебічний аналіз оцінки, адміністрування, спостереження, контролю, повернення кредитів, авансів, гарантій та інших кредитних інструментів.

Особливості цієї роботи персоналу банку можуть бути відображені у формуванні конкретних етапів організації управління кредитним ризиком, а саме: розробка цілей і завдань кредитної політики банку; створення адміністративної структури управління кредитним ризиком і системи ухвалення адміністративних рішень; вивчення фінансового стану позичальника; вивчення кредитної історії позичальника і його ділових зв'язків; розробка і підписання кредитної угоди; аналіз ризиків неповернення кредитів; кредитний моніторинг позичальника і всього портфеля позичок; заходи щодо повернення прострочених і сумнівних позичок і щодо реалізації застави [27].

Серед указаних завдань, що постають перед банківським ризик-менеджментом чи найважливішим видається ідентифікація кредитного ризику, що полягає у виявленні специфічних зон ризику. Ідентифікація припускає не тільки виявлення зон ризику, але також практичних вигод і можливих негативних наслідків для банку, пов'язаних з цими зонами. Для ідентифікації кредитного ризику, як й інших елементів системи управління ним, велике значення має добра інформаційна база, що складається із збору і обробки відповідної інформації. Річ у тім, що відсутність відповідної інформації є важливим фактором виникнення будь-якого ризику, особливо кредитного. Для уникнення цього банки звичайно використовують якісний і кількісний аналіз. Якісний аналіз – це аналіз джерел і потенційних зон ризику, що визначаються його чинниками. Тому якісний аналіз спирається на чітке виділення чинників, перелік яких може бути специфічний для кожного виду кредитної операції банку.

У практиці роботи вітчизняних комерційних банків звичайно застосовують такі методи оцінки кредитного ризику: аналітичний, експертний, статистичний, комбінований. Аналітичний метод оцінки ризику непогашення кредиту базується на застосуванні методики формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [44]. Згідно з нею банк з метою розрахунку резервів класифікує активи і надані фінансові зобов'язання за такими категоріями якості: I (найвища) – немає ризику або ризик є мінімальним; II – помірний ризик; III – значний ризик; IV – високий ризик; V (найнижча) – реалізований ризик. Заборгованість за активами, віднесеними до V категорії, є безнадійною.

Цілком очевидно, що за таких обставин головна увага комерційного банку на початкових етапах роботи з клієнтом має бути приділена саме оцінці кредитоспроможності, що є базовим елементом в системі заходів із мінімізації кредитного ризику [21]. Основним завданням банківського аналізу кредитоспроможності клієнтів є визначення факторів, які можуть спричинити неповернення позички або, навпаки, забезпечують її своєчасне погашення. Суть кредитоспроможності як стану, що характеризується своєчасністю повернення

вкладених у виробництво кредитів на основі завершення індивідуального кругообігу капіталу і вивільнення авансованої вартості у грошовій формі, загалом визначає якісні параметри діяльності позичальника як суб'єкта кредитних відносин і наявність у нього об'єктивних можливостей до погашення наданих банком кредитів.

Від того, наскільки точно комерційний банк зможе визначити указані можливості, залежить ефективність його власної діяльності, що полягає у здатності до ефективного розміщення акумульованого ресурсного потенціалу й отримання прийняттого доходу від позичкових операцій. У кінцевому підсумку саме результати аналітичної роботи із визначення кредитоспроможності клієнта мають дати відповідь на запитання не лише про принципову можливість організації з ним кредитних відносин, а й про конкретні умови, на яких ці відносини мають будуватися, для того, щоб забезпечити оптимальне поєднання інтересів банку і позичальника.

Діюча в Україні практика оцінювання комерційними банками кредитоспроможності позичальників, як врешті й організація кредитного процесу загалом, не засновується на якихось уніфікованих підходах до аналітичної роботи у цій сфері. Власне кажучи, кожному банку з урахуванням специфіки його діяльності й стратегії щодо обслуговування тих чи інших сегментів ринку та відповідних груп клієнтів надано можливість розробляти й використовувати власну методику аналізу кредитоспроможності, що ґрунтується на певних показниках і їх критеріальних значеннях, порівняно з якими робиться висновок про можливість видачі кредиту цьому позичальнику. За подібних обставин основний наголос у розробці методики аналізу кредитоспроможності позичальників вже самим комерційним банком робиться здебільшого на оцінці фінансового стану, в основі якої лежать показники, котрі загалом дають змогу охарактеризувати три основні аспекти діяльності клієнта: 1) платоспроможність, тобто здатність позичальника без порушення нормального перебігу виробничого процесу здійснювати строкові платежі за рахунок відповідних їм за строками грошових надходжень від реалізації цінностей; 2) фінансову стійкість, що

відображає рівень забезпеченості позичальника власним капіталом і дає змогу оцінити міру його залежності від залучених ресурсів; 3) надійність, що дає змогу зробити висновок про забезпеченість суми кредиту, який надається, переданим у заставу майном, а також загальну ефективність виробничої діяльності позичальника. Крім цього, банком можуть аналізуватися і такі параметри діяльності підприємства, як період його функціонування, погашення кредитів, отриманих у минулому, а також процентів за користування ними, наявність бізнес-плану і аудиторських висновків про діяльність підприємства.

Важливим напрямом удосконалення роботи персоналу комерційного банку щодо управління кредитним ризиком слід вважати реалізацію двох основних шляхів оптимізації цієї сфери аналітичної роботи: з одного боку, це істотне розширення базового складу показників до рівня, який би надавав всебічну характеристику різноманітним аспектам діяльності клієнта, а з іншого – це активне використання аналізу грошового потоку підприємства, що дає можливість оцінити обороти коштів позичальника, а отже, і більш точно прогнозувати його перспективи у використанні банківських кредитів.

Крім цього, кожен із показників кредитоспроможності відображає лише окремі сторони діяльності підприємств, а тому вони самі по собі, звісно, не можуть характеризувати здатність позичальника до своєчасного повернення отриманих в позичку коштів. Тому надання переваги якійсь одній групі показників є недоцільним із суто практичних міркувань, пов'язаних з неможливістю отримання комплексної інформації про всі аспекти діяльності підприємства, які так чи інакше позначаються на його взаєминах із комерційним банком. Отже, лише використання сукупності усіх груп коефіцієнтів (платоспроможності, фінансової стійкості, надійності, рентабельності, оборотності капіталу, виробничого потенціалу) можна вважати оптимальним напрямом аналізу кредитоспроможності у тій його частині, яка здійснюється на основі балансових даних та іншої звітності, представленої клієнтом комерційному банку.

Разом із тим, не слід забувати, що кредитний ризик не мінімізується лише унаслідок проведення ефективної оцінки кредитоспроможності позичальника. Навіть у тому разі, якщо всі оцінювані банком коефіцієнти відповідають певним критеріальним значенням, це ще не означає автоматичне зниження ризику. Йдеться про те, що у разі прийняття банківським менеджментом позитивного рішення про видачу позички клієнту банк все одно бере на себе кредитний ризик, який відображає потенційну величину втрат банку в розмірі позички, що надається. У цьому разі необхідно здійснювати заходи щодо: пом'якшення наслідків взяття банком ризику (передусім за рахунок забезпечення кредиту заставою, гарантіями, страхуванням, хеджуванням); покриття збитків для забезпечення можливості продовження функціонування банку та забезпечення дохідності його кредитних операцій загалом.

Збитки внаслідок кредитного ризику можуть бути покриті банком двома способами: або шляхом встановлення премії за ризик, що покриває ймовірні втрати банку навіть до оголошення позичальника неплатоспроможним, або уже після банкрутства клієнта банку шляхом реалізації застави, страхування неповернення кредиту в спеціалізованих страхових компаніях, хеджування кредитного ризику за допомогою кредитних деривативів (свопів, опціонів), а також списання безнадійних позичок за рахунок спеціально сформованого резерву. В кожного із вказаних методів є свої переваги та недоліки, а тому банку потрібно кожен раз обирати найбільш раціональний спосіб управління кредитним ризиком, враховуючи те, що кожен із них потребує певних затрат.

Особливий інтересу цьому аспекті може представляти обґрунтування розрахунку премії за ризик. Адже, власне, певним компромісом міждохідністю кредитних операцій банку та його конкурентоспроможністю є певна мінімально необхідна плата за ризик, що компенсує витрати банку. В цьому разі йдеться про повноцінне виконання комерційним банком своєї функції фінансового посередництва, оскільки кредит як головна його форма є товаром банку, а тому витрати банку, пов'язані з кредитним ризиком, цілком правомірно включати до вартості кредиту, що на практиці відображається у вигляді певного рівня

процентної ставки, що, власне, і є формою плати за ризик, котра стягується банком із позичальників. Отже, оцінюючи твердження про завищені процентні ставки за кредитами українських банків, слід розуміти, що вони є лише зовнішніми проявами підвищеного рівня ризикованості кредитних операцій, здійснюваних вітчизняною банківською системою. Адже витрати комерційного банку, пов'язані з кредитним ризиком, мають включати: а) витрати на зниження первинного кредитного ризику, пов'язані із застосуванням застави, страхування, хеджування чи інших методів; б) вартість резерву, що формується для забезпечення ліквідності балансу банку та його фінансової стійкості; в) очікувані витрати банку внаслідок настання вторинного кредитного ризику.

Загалом перспективи оптимізації роботи комерційного банку щодо управління кредитним ризиком потрібно розглядати з точки зору формування цілісної політики, котра б підпорядковувала всі дії персоналу банку, пов'язаного із кредитними операціями, єдиній меті – мінімізації рівня ризику, що супроводжує позичкові банківські операції. Така політика мала б ґрунтуватися на комплексній аналітичній роботі персоналу банку і має передбачати, зокрема: аналіз обмежень, що можуть вплинути на рівень кредитного ризику, наприклад, визначальну концентрацію і розмір кредитів, а також кредитування пов'язаних з банком осіб або перевищення лімітів; аналіз вірогідності погашення портфеля кредитів та інших кредитних інструментів, включаючи нараховані і несплачені відсотки, які піддають банк кредитовому ризику; рівень, розподіл і важливість класифікованих кредитів; рівень і склад ненакопичуваних, непрацюючих, переглянутих, пролонгованих кредитів і кредитів із пониженою процентною ставкою; достатність резервів із переоцінки кредитів; здатність керівництва банку управляти проблемними активами і ліквідовувати їх; надмірна концентрація кредитів; відповідність і ефективність кредитної політики і кредитних процедур, а також їх дотримання; адекватність і ефективність процедур банку за визначенням і відстежуванням первинних кредитних ризиків, а також ризиків за вже виданими кредитами.

Таким чином, головною метою цілісної політики банку з управління кредитним ризиком є найбільш ефективна організація роботи банківського персоналу, пов'язаного з позичковими операціями. З метою мінімізації кредитного ризику банк повинен контролювати ступінь ризику при здійсненні висновку щодо кожної конкретної операції і відстежувати стан кредитного портфеля загалом. При здійсненні кредитування з метою зниження виникаючого кредитного ризику банку необхідно взяти до уваги три важливі аспекти: 1) кредитоспроможність позичальника; 2) ступінь відображення інтересів банку і його вкладників у кредитному договорі; 3) можливість задоволення позову на активи або доходи позичальника у разі непогашення заборгованості.

Аналізуючи шляхи вдосконалення методів оцінки кредитного ризику, необхідно вказати на досвід Європейського центрального банку, котрий постійно здійснює аналіз ключових факторів кредитування [51]. Йдеться про фактори, що визначають цілі кредитування: вкладення в постійні активи, угоди про злиття і поглинання, вкладення у працюючий капітал, а також реструктуризація. Заданими Європейського центрального банку, європейські комерційні банки при наданні кредиту розглядають такий фактор, як зрілість проекту. А при аналізі стандартів кредитування в європейській банківській практиці розглядаються і такі фактори, як очікування економічної активності та перспективи розвитку галузі.

Також доречною можна вважати пропозицію щодо присутності у системі управління кредитним ризиком такого важливого компонента, як моделювання оптимальних кредитних продуктів [26]. З одного боку, це продукти, які мають бути привабливими для цільового клієнтського сегмента, а з іншого – в очікуваних макроекономічних умовах після кризи вони мають відповідати здатності до ризику комерційного банку та його кредитній політиці, тобто бути оптимальними і з огляду на кредитний ризик, що береться банком.

Відповідно до рекомендацій Базельського комітету, при оцінці кредитного ризику необхідно враховувати рейтинг позичальника і рейтинг кредитного продукту, який включав би незалежну оцінку забезпечення за наданою позичкою

з урахуванням ризику концентрації. Попри доцільність такої рекомендації слід визнати, що на практиці комерційні банки не змогли реалізувати таку передову оцінку кредитного ризику, оскільки інакше навряд чи світова фінансова криза розгорнулася б у таких масштабах.

Адже вона власне і була породжена неправильною оцінкою банками кредитного ризику. За відсутності статистики втрат щодо нових кредитних продуктів, які з'являлися в іпотечному кредитуванні, стаючи все більш ризикованими, іпотечні компанії США і банки лише прагнули швидше сформувати пул іпотек і поклалися на оцінку ризиків інвестиційних банків і рейтингових агентств, які забезпечували передачу кредитного ризику на відкритий ринок шляхом сек'юритизації. Інвестиційні банки також не володіли статистикою за дефолтами і до того ж очікували зниження ризику шляхом «розпилювання» і саморегулювання ринку цінних паперів, а тому застосовували спрощені методи оцінки кредитного ризику, що на сьогодні уже є неприйнятним.

Слід також зазначити, що необхідною умовою оптимізації роботи банків із управління кредитним ризиком у посткризовий період є реалізація комерційними банками на мікроекономічному рівні комплексу заходів, що визначають оптимальні умови організації кредитної діяльності банків і активізації кредитного процесу. Такими заходами щодо підвищення ефективності кредитування можуть стати:

- розширення об'єкта аналізу кредитоспроможності потенційних позичальників з урахуванням їх виробничого потенціалу на основі оцінки внутрішніх систем і структури підприємства, його персоналу, контролю за якістю продукції, системи менеджменту, в т. ч. ризик-менеджменту;
- забезпечення позитивної динаміки зростання обсягів депозитів (передусім у національній валюті України) з метою недопущення дострокового повернення коштів, розміщених вкладниками;
- скорочення адміністративних витрат і обмеження виплати бонусів, премій та інших додаткових матеріальних винагород керівникам банків;

– перманентний контроль за якістю кредитного портфеля банків на основі використання системи коефіцієнтів дохідності і ризикованості позичкових операцій з відповідним оперативним реагуванням банківського менеджменту;

– перехід від децентралізованої системи зберігання даних до централізованого бюро кредитних історій і реєстрації заставленого майна, що має знизити операційні витрати банку на здійснення оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника, а також враховувати і такі аспекти його діяльності, як податкова, бюджетна, митна дисциплінованість;

– обмеження зростання проблемної заборгованості у структурі кредитного портфеля банків шляхом переоформлення кредитів з можливою їх реструктуризацією, компенсації збитків за рахунок власного прибутку, продажу відповідної заборгованості колекторським агентствам чи іншим афілійованим структурам з управління проблемною заборгованістю;

– удосконалення систем оцінки вартості заставленого майна з урахуванням усіх можливих факторів впливу на цінову динаміку відповідних товарних ринкових сегментів.

Отже, реалізація сукупності зазначених заходів на рівні системи комерційних банків має стати основою активізації кредитного процесу у взаєминах із різними групами позичальників реального сектору та мінімізації ризику, що супроводжує банківські кредитні операції.

Таким чином, із проведеного дослідження можемо зробити висновок, що процес удосконалення механізму управління кредитним ризиком банку є основою активізації банківського кредитування реального сектору економіки, що має бути серед пріоритетних завдань при розробці комплексу заходів із подолання економічної кризи у нашій державі. При цьому без оптимізації роботи банківської системи з приводу ефективної організації кредитування і кредитного ризик-менеджменту неможливо здійснити необхідні заходи, спрямовані на стимулювання економічного зростання у посткризовий період. На сучасному етапі розвитку банківської системи і економіки кредитний ризик стає усе більш

складним і багатогранним. Це вимагає від банків постійної уваги до забезпечення належного рівня ефективності управління кредитним ризиком, оскільки він перебуває у прямій залежності від якості кредитного портфеля, котрий є результатом діяльності банку з надання кредитів. Тому чим якісніший склад кредитних вкладень банку, чим прибутковіша і менш ризикова його кредитна діяльність, тим більше коштів надходитиме в реальний сектор господарства. Адже найважливішим фактором подолання наслідків фінансової кризи і поновлення економічного зростання є саме зростання кредитних вкладень банків, котре неможливе без належної організації роботи з управління кредитним ризиком.

Висновки до розділу 3

Для покращення фінансового стану ПАТ «Альфа-Банк» потрібно вжити заходи щодо покращення якості активів, провести заходи для забезпечення його фінансової стійкості, щоб підвищити фінансову стійкість та зменшити свою залежність від кредиторів, потрібно здійснювати інноваційну діяльність щодо впровадження нових, конкурентоспроможних продуктів і послуг, орієнтуючись на вітчизняні особливості банківської системи. Звернути більшу увагу на інноваційну діяльність в сфері банківських продуктів і послуг.

Також для збільшення дохідності на 10% банку необхідно збільшити дохід від наданих кредитів, запровадивши необхідну кредитну політику, провівши за запропонованими методами аналіз кредитоспроможності позичальників та зменшивши можливі кредитні ризики.

Для зниження ризикової складової кредитного портфеля пропонуємо використовувати гнучкі кредитні інструменти, а також трансформацію неліквідних активів у ліквідні цінні папери, на основі вивчення й узагальнення досвіду закордонних банків, які працюють за умов розвинутої конкуренції.

Також для забезпечення ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «Альфа-Банк» можна провести такі заходи, як розвиток кредитування

фізичних осіб, посилення захищеності кредитів власним капіталом шляхом збільшення частки кредитного портфеля, що фінансується за рахунок власного капіталу, підвищення ступеня захищеності банку від втрат за позиками за рахунок зовнішніх факторів таких як гарантії, застава майна, поручительство та інші.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження «Управління кредитним портфелем комерційного банку» сформовано наступні висновки:

1. Кредитний портфель банку – це сукупність кредитів наданих банком на певну дату з метою отримання доходу, що класифіковані за певними критеріями.

Залежно від співвідношення «дохідність-ризик» виділяють такі види кредитного портфеля як портфель доходу, портфель ризику та збалансований портфель. Залежно від класифікаційних ознак кредитів, наданих банком, кредитний портфель можна класифікувати за позичальниками, за способом обліку, за строками, призначенням, забезпеченням, методом надання, валютою, ступенем ризику.

2. Система аналізу кредитного портфеля банку є системою з певним набором елементів, а саме: мета, об'єкт, суб'єкт і механізм.

Базовими інструментами аналізу є дослідження динаміки і структури кредитного портфеля, коефіцієнтний аналіз ризику та дохідності кредитного портфеля, оцінка фактичного та прогнозного рівнів кредитного ризику банку та його прогнозування.

Склад суб'єктів аналізу кредитного портфеля банку визначається загальним підходом до організації його кредитної діяльності.

Інформаційне забезпечення формується з відомостей внутрішньобанківської інформації, даних, що надходять від позичальника та інформації, отриманої із зовнішніх джерел. Важливою складовою інформаційного забезпечення є нормативне забезпечення, що включає систему законодавчих і нормативних актів, а також внутрішньобанківських документів.

Для підвищення ефективності аналізу якості кредитного портфеля банку та виявлення змін у рівні індивідуального кредитного ризику, попередження його зростання запропоновано застосовувати основні обов'язкові та вибіркові індикатори, виконання яких контролюється в процесі моніторингу. При

виявленні виконання обов'язкових критеріїв рівень індивідуального кредитного ризику визначається таким, що перейшов у зону катастрофічного, і заборгованість визнається проблемною. При виявленні виконання вибіркового критеріїв банк на підставі аналізу інформації за результатами моніторингу оцінює, чи є отримана негативна інформація достатньо суттєвою для визнання заборгованості проблемною.

3. За результатами проведеного аналізу фінансового стану АТ «АЛЬФА-БАНК» можна зробити наступні висновки: в 2015-2019 рр. банк дотримувався всіх економічних нормативів діяльності. Станом на 01.01.2018 та 01.01.2019 рр. норматив регулятивного капіталу був межах допустимого, тобто більше ніж 120 000 тис. грн. Норматив адекватності регулятивного капіталу станом на 01.01.2015 року був на рівні 17,01%, на 01.01.2016 – 18,21%, на 01.01.2017 – 18;49%, при нормативному значенні не менше 10%.

Операції з кредитування фізичних осіб були і залишаються основними, що формують дохід банку в цілому. Більше того, їх частка в загальних доходах зростає з 68% до 68,5 %, тобто на 0,5 %. Це свідчить про загальну тенденцію зниження рентабельності інших банківських операцій.

4. Для АТ «Альфа-банк» найбільш важливим є вдосконалення кредитування фізичних осіб, так як даний вид кредитів є пріоритетним. Планування кредитних операцій фізичних осіб визначає цілі діяльності банку і способи їх досягнення. Оцінка загального рівня управління кредитною політикою включає питання про наявність і зміст кредитних ресурсів.

5. Для забезпечення максимального прибутку банку потрібно вирішити, які статті кредитного портфеля фізичних осіб є найприбутковішими та прийняти заходи для оптимізації їх частки в загальній структурі. Для вирішення даної задачі було використано кореляційно-регресивний аналіз, який, враховуючи елементи портфеля та зв'язки між ними, відображає його ефективну структуру.

За результатами трьох розрахованих кореляційних залежностей можна зробити висновок, що оптимальним у АТ «Альфа-Банк» є розвиток кредитного портфеля фізичних осіб за рахунок кредитів, що надані фізичним особам –

підприємцям та кредитів, що надані фізичним особам на поточні потреби. Необхідно знизити об'єм іпотечного кредитування, або навіть зовсім відмовитися від даного виду кредитів адже величина іпотечних кредитів не є одним з факторів, від яких залежить величина чистого прибутку банку.

6. В АТ «АЛЬФА-БАНК» в системі кредитування фізичних осіб головною проблемою є зростання частки неповернених кредитів та прострочених кредитів. З метою удосконалення системи кредитування фізичних осіб необхідно мінімізувати кредитний ризик неповернення кредитів.

Для мінімізації ризику неповернення кредитів фізичними особами пропонуємо впровадити наступні заходи:

1. Посилення вимог до позичальників. Моніторинг.
2. Співпраця з Бюро кредитних історій.
3. Розробка механізмів адаптації ставки за кредитами.
4. Організація управління кредитним ризиком у взаємозв'язку з управлінням персоналом.

7. Головні положення з охорони праці у відділі АТ «Альфа-Банк» визначаються наступними законодавчими актами про працю: Цивільним Кодексом, Конституцією України, державними санітарними правилами і нормами та іншими нормативно-правовими актами та інструкціями. Поліпшення умов праці сприяє зниженню професійних захворювань, зберігає здоров'я працівників і збільшує працездатність, що позитивно впливає на економічну ситуацію в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лаврушин О.И. Банковское дело/О.И. Лаврушин, И.Д. Мамонова, Н.И. Валенцева. - М.: КНОРУС, 2008. - 768с.
2. Жукова Е.Ф. Банковский менеджмент/Е.Ф. Жукова. - М.: ЮНИТИДАНА, 2009. - 303с.
3. Белоглазова Г.Н. Банковское дело/Г.Н. Белоглазова, Л.П. Кроливецкая. - М.:Высшее образование, 2008. - 422 с.
4. Коробова Г.Г. Банковское дело/Г.Г. Коробова. - М.: Экономистъ, 2008. - 766с.
5. Довгань Ж. Управління кредитними ризиками банків в умовах економічної кризи/Ж. Довгань//Вісник Національного банку України. - 2010. - №8 р (174).
6. Панасенко Г. Способи та інструменти формування ресурсного потенціалу банківської установи/Г. Панасенко, А. Резніченко//Банківська справа. Науково-практичне видання - 2011. - №1 (97).
7. Бутинець Ф.Ф. Аналіз діяльності комерційного банку/Ф.Ф. Бутинець. - Житомир: ПП. "Рута", 2010.
8. Берегуля О. Іпотечне кредитування як банківська операція: теоретичні основи й умови проведення/О. Берегуля//Вісник НБУ — 2010. — №10.
9. Геєць В.М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку/В.М. Геєць. - К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2009.
10. Постанова НБУ «Про зразки форм фінансової та статистичної звітності регіональних управлінь і установ Національного банку України та інструкції щодо їх заповнення» [Електронний ресурс]: від 12.12.97р., № 436 із змінами та доповненнями - Режим доступу — <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0505500-57>

11. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності/А.М. 84 Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуленко. — К.: КНЕУ, 2008. - 599 с.
12. Даниленко А. Тенденції та наслідки активізації споживчого кредитування в Україні/А. Даниленко, Н. Шулуйко//Вісник НБУ - 2009. - №5.
13. Даниленко А.І. Фінансово-монетарні важелі регулювання економіки/А.І. Даниленко. - К.: Об'єднаний інститут економіки НАНУ, 2009. - 108 с.
14. Зимовець В. Про інтеграцію фінансового сектору країн "центру" і периферії/В. Зимовець/Економіка України - 2010. -№1.
15. Міщенко В. Удосконалення управління банківським кредитуванням на прикладі країн Центральної та Східної Європи/В. Міщенко, О. Кравець/Вісник НБУ - 2010. - №9.
16. Мороз А.М. Банківські операції/А.М. Мороз. - К.: КНЕУ, 2008. - 430 с.
17. Положення «Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS» № 171 від 08.05.2002.
18. Примостка Л.О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та управління/Л.О. Примостка/Фінанси України - 2009. - № 8.
19. Фастовець М. Проблемні аспекти ризиковості кредитування малого бізнесу в Україні//Вісник НБУ. - 2009. - №2
20. Шнипко О.С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації/О.С. Шнипко. — К.: Наукова думка, 2009. — 334 с.
21. Адамчук Н. Управление риском на предприятии и страхование / Н. Адамчук // Управление риском. – 2001. – № 1. – С. 32–39.
22. Асамбаев Н. Оценка, анализ, измерение и управление рисками / Н. Асамбаев // Управление риском. – 2002. – №1. – С. 9–18.
23. Банківський менеджмент : підруч. / [за ред. О. А. Кириченка. В. І. Міщенка]. – К. : Знання, 2005. – 831 с.

24. Банківські операції : підруч. / [за ред. Проф. А. М. Мороза]. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.
25. Банківські операції : підруч. / [В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Г. Коренева та ін. ; за ред. В. І. Міщенка, Н. Г. Слав'янської]. – К. : Знання, 2006. – 727 с.
26. Банковский менеджмент : учеб. пособ. / [под ред. А. А. Кириченко]. – К. : Випол, 1998. – 697 с.
27. Боди Э. Финансы / Э. Боди, К. Р. Мертон – М. : Издательский дом «Вильяме», 2003. – 592 с.
28. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2(27). – С. 157–163.
29. Бузько С. Совершенствование управления экономическим риском на предприятии / С. Бузько // Бизнес Информ. – 1998. – № 6. – С. 83–85.
30. Васюренко О. В. Банківський менеджмент : посіб. / О. В. Васюренко. К. : Академія, 2001 – 320 с.
31. Васюренко О. В. Ціна кредитних ресурсів як ключова складова системи управління кредитним ризиком / О. В. Васюренко. – Банківська справа. – № 1. – 2008. – С. 28–34.
32. Вітлинський В. В. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / В. В. Вітлинський. – К. : Знання, 2000. – 251 с.
33. Волик Н. Г. Теоретико-методичні основи управління кредитними ризиками в банках України / Н. Г. Волик // Фінанси. Гроші. Кредит.- 2012. – № 2. – С. 96–102.
34. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності : підруч. / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с.
35. Говоруха С. Підходи до визначення поняття «кредитного портфелю» та аналіз його характеристик / С. Говоруха // Вісник Львівського університету. – 2008. – № 39. – С. 125–127.

36. Д'яконов К. М. Концептуальні засади удосконалення механізму управління кредитним ризиком в банку / К. М. Д'яконов // *Финансы, учет, банки.* – 2010. – № 1(16). – С. 164–171.

37. Дзюблик О. В. Теоретико-методологічні засади формування кредитної політики комерційних банків в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи / О. В. Дзюблик // *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє.* – 2011. – Вип. 16. – С. 57–65.

38. Дзюблюк О. В. Банківські операції: Підручник / О. В. Дзюблюк. – Тернопіль: «Економічна думка», 2009.- 696с.

39. Дзюблюк О. Управління кредитними ризиками банку у посткризових умовах економічного розвитку / О. Дзюблюк // *Вісник ТНЕУ.* – 2013. – № 2. – С. 7–16.

40. Дзюблюк О. В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О. В. Дзюблюк // *Журнал європейської економіки.* – 2010. – № 9. – С. 108–124.

41. Дзюблюк О. В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки : моногр. / О. В. Дзюблюк. – К. : Поліграфкнига, 2000. – 512 с.

42. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль : навч. посіб. / М. Г. Дмитренко, В. С. Потланюк. – К. : Кондор, 2005. – 296 с.

43. Ендовицкий Д. Систематизация методов анализа и оценка инвестиционного риска / Д. Ендовицкий, С. Коменденко // *Инвестиции в России.* – 2001. – № 3. – С. 39–46.

44. Енциклопедія банківської справи України / [редкол. В. С. Стельмах (голова) та ін.]. – К. : Молодь: Ін Юре, 2001. – 680 с.

45. Жарковская Е. П. Банковское дело : учеб. / Е. П. Жарковская. – М. : Омега-Л ; Высш. шк., 2003. – 440 с.

46. Зинкевич В. А. Инструментарий для управления кредитными рисками с учетом макроэкономических факторов / В. А. Зинкевич // *Банковское кредитование.* – 2009. – № 4. – С. 58–68.

47. Иода Е. В. Классификация банковских рисков и их оптимизация / Е. В. Иода, Л. Л. Мешкова, Е. Н. Болотина; под общ. ред. проф. Е. В. Иода. – [2-е изд., испр., перераб.]. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2002. – 120 с.

48. Карбівничий І. В. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / І. В. Карбівничий. – Суми : УАБС НБУ, 2011. – 20 с.

49. Карбівничий І. В. Теоретичні аспекти формування кредитної політики банку / І. В. Карбівничий // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць; т. 17. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – С. 264–270.

50. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності / Т. Д. Косова. – К. : ЦУЛ, 2008. – 486 с.

51. Костак З. Р. Особливості формування кредитної політики банку / З. Р. Костак // Науковий вісник НЛРУ України. – 2012. – Вип. 22.13. – С. 198–203.

52. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / [за ред. В. В. Вітлінського]. – К. : Знання, 2000. – 251 с.

53. Криклій О. А. Управління прибутком банку [Текст] : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. - 136 с.

54. Любар О. О. Кредитна політика банків: види та моделі / О. О. Любар // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 3(9). – С. 183–185.

55. Маслак Н. Г. Ціноутворення на банківські продукти [Текст] : монографія / Н. Г. Маслак, О. А. Криклій. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 121.

56. Мороз А. М. Банківська енциклопедія / А. М. Мороз. – К. : Ельтон, 1993. – 328 с.

57. Міщенко В. І. Банківський нагляд : [підручник] / В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К. : Центр наук. дослідж. НБУ : Ун-т банк. справи НБУ, 2010.

– 497 с.

58. Офіційний сайт ПАТ «Альфа-Банк». – Режим доступу : www.alfabank.com.ua

59. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка : монография / Г. С. Панова. – М. : ИКЦ «ДИЦ», 1997 – 464 с.

60. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : [навч.-метод, посіб. для самост. вивч. дисц.] / І. М. Парасій-Вергуненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 347 с.

61. Петрук О. М. Банківська справа : навч. посіб. / О. М. Петрук ; [за ред. Ф. Ф. Бутинця]. – К. : Кондор, 2007. – 466 с.

62. Пірог В. В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ / В. В. Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 228–235.

63. Подорожна А. О. Фактори, що впливають на ціну банківського кредиту / А. О. Подорожна // 69-та студентська науково-технічна конференція: секція «Економіка і менеджмент» : збірник тез доповідей / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 583–586.

64. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : затв. Постановою Правління Нац. банку України 25.01.2012р., № 23. Електронний ресурс. Режим доступу : www.rada.gov.ua

65. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 1999. – 280 с.

66. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : Інструкція, затверджена Постановою НБУ від 28.08.2001 р. № 368. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

67. Резніченко О. І. Проблеми та перспективи розвитку кредитної політики банку [Електронний ресурс] / О. І. Резніченко // Науково-технічна бібліотека ХНЕУ. – Режим доступу : www.repostory.hneu.edu.ua.

68. Риск-менеджмент инноваций : монография : наукове видання / С. Н. Козьменко, А. А. Епифанов, Т. А. Васильева и др. – Сумы : Деловые перспективы, 2005. – 260 с.

69. Споживчі кредити готівкою подорожчали в грудні-2019 до 60% річних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ua.prostobank.ua/spozhivchi_kredit/novini/spozhivchi_krediti_gotivkoju_pod_orozhchali_v_grudni_2013_do_60_richnih

70. Шумкова К. Г. Совершенствование методов оценки и лимитирования кредитного риска в российском банковском секторе / К. Г. Шумкова // Финансы и кредит. – 2011. – № 30. – С. 34–37.

Додатки

Додаток А

Консолідований баланс ПАТ «Альфа-Банк» з 2015-2019 роки

Роки	2019 рік	2018 рік	2017 рік	2016 рік	2015 рік
1	2	3	4	5	6
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	5 051 236	9 681 721	4 056 596	5 476 573	5 688 387
Кошти обов'язкових резервів банку в Національному банку України	526 236	582 391	553 926	356 329	274 559
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки	2 868 171	23 072	2 770 711	827 682	843 401
Кошти в інших банках	136 142	1 909 971	863 671	17 828	86 021
Кредити та заборгованість клієнтів	25 629 498	27 462 764	24 486 891	17 199 150	17 942 592
Цінні папери в портфелі банку на продаж	400 000	400 000	912 270	1 023 636	510 172
Інвестиційна нерухомість	693 070	493 933	127 752	113 176	50 650
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	62	-	-	14	13 443
Відстрочений податковий актив	1 160 287	989 194	495 451	111 293	143 827
Основні засоби та нематеріальні активи	874 239	655 635	553 798	374 471	375 800
Інші активи	38 953 914	42 363 131	42 312	77 402	51 030
Усього активів	38 953 914	42 363 131	35 244 378	25 577 554	25 979 882
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	1 671 132	3 010 965	5 121 681	5 208 161	5 531 925
Кошти клієнтів	31 642 190	39 739 428	18 060 630	14 376 413	12 177 815
Боргові цінні папери, емітовані банком	63 518	18 535	48 605	39 970	69 905
Інші залучені кошти	519 536	7 598 698	6 772 668	583 295	2 907 802
Інші зобов'язання	533 066	423 528	299 577	216 543	159 854
Субординований борг	139 540	39 739 428	2 878 258	1 051 107	1 050 683
Усього зобов'язань	35 642 190	39 739 428	33 181 619	21 475 489	21 897 984

Продовж. дод. А

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ					
Статутний капітал	7 515 616	4 639 121	4 639 121	4 653 206	4 653 206
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	739 926	366 604	366 604	366 604	366 604
Непокритий збиток	(10225 055)	(6130282)	(3 472 591)	(1 261 612)	(1 277 757)
Резервні та інші фонди банку	294 048	294 048	294 047	247 335	229 888
Резерви переоцінки	323 049	318 975	235 578	96 532	109 964
Усього власного капіталу	3 311 1724	2 623 703	2 062 759	4102 065	4 081 898
Усього пасивів	38 953 914	42363 131	35 244 378	25 577 554	25 979 882